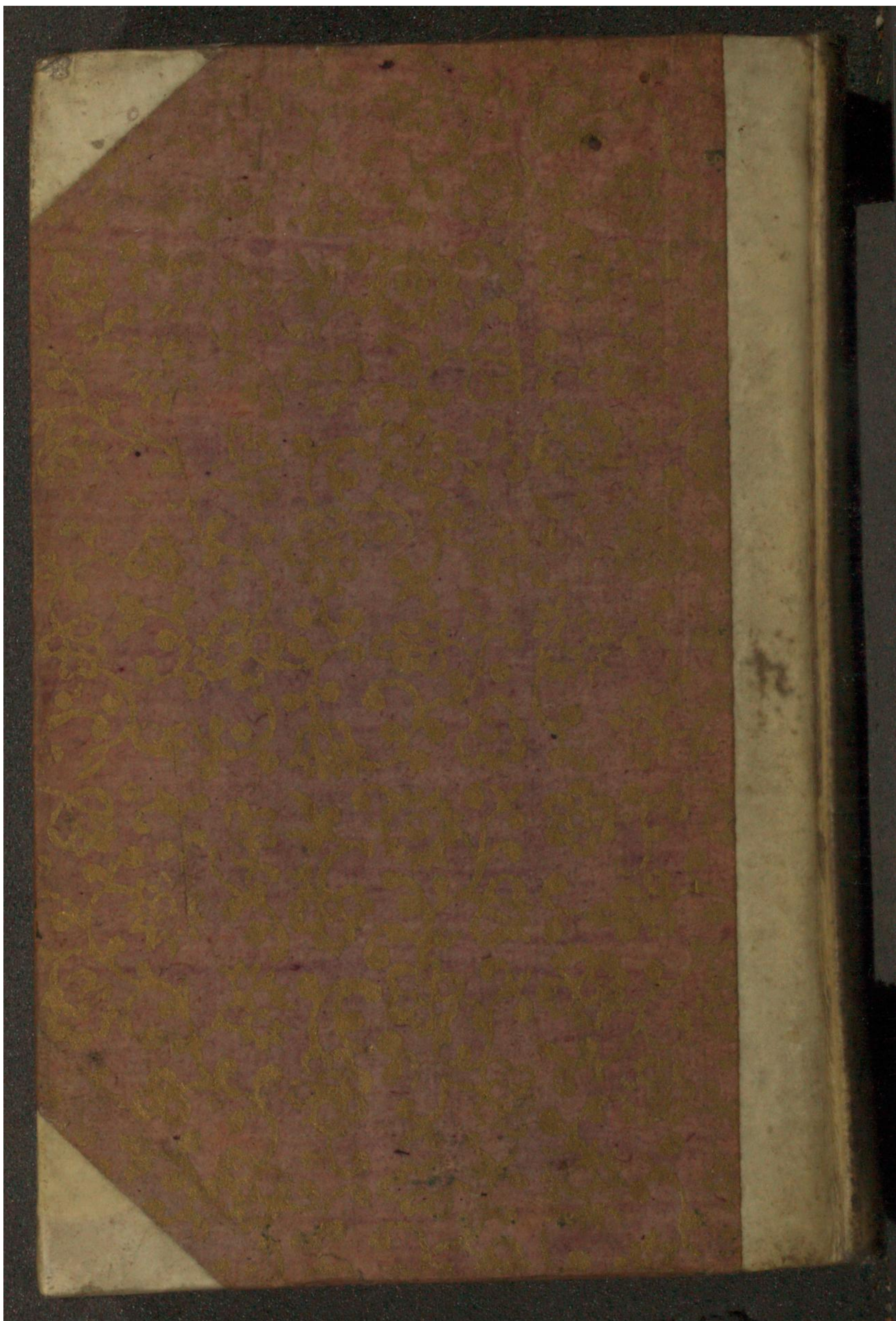
Epidem. 480.

1580

D. O.

Michael Morgenbesser.
Vrat. Sil.
A. R. S. MDCCXXVIII 10. Aug.

THOMAE JORDANI MEDICI,

LUIS NOVÆ IN MORAVIA EXORTÆ DESCRIPTIO:

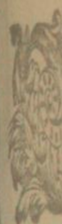
ad

MAG. ET CLAR. V. D.D. JULIUM ALEXAND. TRIDENT.

III. EX ORDINE IMP.P.P. AVG.G.G. ARCHIATRVM.

FRANCOFVRTI,
Apud And. Wechelum.
M. D. LXXX.

T. IORDANUS MEDICUS CL. VIRO D.D. JULIO ALEXANDRINO S. D.

QUotiescunq; mentem subit suavissima recordatio dulcissimæ conversationis, Viennæ inter nos habitæ: certæ meæ me sortis nunc pudet, tædet, atque miseret. Nam cúm illustrioribus Galliarum & Italiæ gymnasiis peragratis, eô concessissem: tanto amore benevolentiaque me complexi estis, ut humanissimarũ gentium, eruditissimorum virorum, quibus unquam cõvixeram, blandissimos vultus,

in exteros raram pietatem, & mansuetudinem, multis parasangis mihi superasse videremini. Lutetiæ quidem in Philosophia Adrianum Turnebum, & Iacobum Carpentariũ: in medicis Goupylum & Duretum audire contigit. In Monte Pessulano Rondeletii primúm, postea etiã Jouberti domestica usus sum familiaritate: Patavii, Trincavellam illum magnum, Bellacatum, atque Capivacium præceptores habui: Bononiæ, præter Fracancianum, etiam Cardanũ admirandum: Pisis, Vidum Vidium: Romæ, Bartholomæum Eustachium, docentes audivi: ægris autem invisendis Hippolyto Salviano & Alexandro Petronio asseclam me præbui. Hi, pro solita sua humanitate, ingenio formando, meque erudiendo, ut nihil reliquum fecerũt, ita indole mea qualicunque delectati, nescio quid minimé gregarium de me sibi promittentes, scientiæ

ſuæ theſauros a me abſconditos eſſe noluerunt. Viennam cúm veni, non ſemper auditor, ſed quæ lucubrationibus aliquot annorum audita & obſervata recondideram, in publicum producturus, Viros Senatorios graves, Medicos principes, vereq; Imperatorios, quibus Cæſ. Aug. ſobolisq; Auguſtæ valetudo credita erat, te inprimis Alexandrine clariſsime, tum Cratonem, Franciſcum Parthinum, quibus poſthac Bieſius cooptatus, emporium veré Medicum reperi: qui in ſuam clientelam me receptũ, inſtituere, promovere, & evehere nunquam deſtiterunt: adeo, ut cúm ego illos colendo & obſervando, illi me ornando, par pari referremus, ſui deſideriũ, quod optimé meriti præceptores anté mihi inflixerant, vice illorum abundé expleta, non tam aboleretur quám leniretur. Admiſſus a vobis interdum ad medicas deliberationes, veluti anſerem inter olo-

res obſtrepentem, indulgentia & facili-
tate veſtra patientiſsimé tuliſtis: tum, in
activa medicina, ſi quid circa ægros ter-
rificum aut inſolens contingeret, oracu-
lum veſtrum mihi perpetuó patuit, un-
de nunquam nõ doctiorem me diſceſsiſ-
ſe, neq; ut in Delphicis, ambigua reſpon-
ſa, ſed certiſsima curationis præcepta
ſemper retuliſſe, neceſſarió me fateri o-
portet. Neſcio quo meo fato in has
ſum devolutus terras, ubi, licet ad vitã
honeſté neque illiberaliter traducendã,
omnia abundé ſuppeditentur, animus ta-
men ſuo deſtitutus pabulo, reciproca
ſtudiorum æmulatione ſublata, com-
mercio literatorum privato, quid vo-
luptatis reſiduum cenſes?

Steriles abſque ſocio Muſæ.

σύν τε δύ' ἐρχομένοι.

Et amant alterna Camœnæ.

[illegible]umtamen vitaturus improbam
[illegible]nen deſidiam, ne vili torpeſcerem

ocio, quorum specimen videras, de peste tractatus absolvi: in lucem edidi. Postea ægris totus mancipatus, circa quid ingenium exercerem, vix aliquid ἀξιόλογον suppetebat, cúm ex improviso novus hic morbus emergens, meditationi materiam suggereret.

Auctores tum mihi fuerunt viri prudentes, sacrosanctæ amicitiæ nexu devincti, ne, cúm publico in provincia Medici munere fungerer, mea ætate, urbe domicilium mihi præbente, exortum inopinató morbum, & quidem κωμικὸς μάρτυς (alioqui reprehensionis crimen me vix evasurum quiritantes) intactum silentio præterirem, sed quid de eo censerem, meam dilucidé illis aperirem sententiam. Morem gessi: historiam paucis pagellis pertexui: quibus limatulo & politulo tuo opus est judicio: ut si quid θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, tuo calculo comprobares: tum quasi ἀπὸ τοῦ μη-

χανῆς certißimo curandi tramite osten-
so, exemtisque tanta peste mortalibus
πολυποδαπῶν ἀλέκτηρ νυσῶν summo tuo
jure dici merearé. Pignus quoq; meæ
gratitudinis & observantiæ eas esse
volui: e quibus, etsi gloriæ laudique tuæ
nihil accedere poterit, nominis tamen
tui celebritate illustratæ, tui inquam no
minis genio ceu prætextu quodam ora
plurimorum pervolitando, fortaßis et-
iam alios, ut de hoc morbo novo vel com
mententur, vel ejus causarum investi-
gationi sollicitiús incumbant, sunt invi-
taturæ. Hoc, ut sincero animo profe-
ctum, tua consueta humanitate susci-
pias, meque paterno tuo amore prosequi
ne cesses, quám maximé in votis habeo.
Vale. Brunnæ Marcomannorum,
XVIII. Octobris. Anno
M.D.LIIXXX.

MAGNI-

MAGNIFICENTISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO VIRO, DOMINO THOMÆ JORDANO, MEDICO apud Moravos celeberrimo, Domino & amico meo honorandiſſimo.

SEriús omnino, quám putaſſem, aut voluiſſem, reſcribo, vir præſtantiſsime. In cauſa fuerunt occupationes quædam meæ, nec ſatis leves. Quæ tamen tam eſſe graves non potuerunt, ut doctiſsimum commentariolum tuum, cū literis uná ad me miſſum non ſtatim perlegerim, continuoq́; adeoq́; etiam continué, lectione nempe continuata evolverim totum, idque cum maxima inter legendum voluptate, animique ſatisfactione.

Delectavit me mirum in modum novitas, delectarunt docté inprimis atq́; eleganter expenſa atque excuſſa omnia, apertæ quæ latere videbantur contagionis hujus cauſæ, probata, confirmataque argumentis, rationibuſq́; non inanibus cuncta, edita ſigna, notæque allatæ. Quæ diverſum perſuadere videbantur poſſe,

eadem responsionibus confutata in primis efficacibus, valdeque argumentosis, atque adeo quidem, ut quum primum inter legendum, nonnulla, ut tunc videbatur, animadversione aliqua digna occurrerent, paulúm deinde progressus, responsum omnibus, objectionibusque quæcunque fieri potuissent, satisfactum ad plenum esse viderim. Itaque de hoc tibi gratulor, téque ut medicinam nostra hac tempestate ditare, indies magis magisque hoc modo, atque his semper rationibus pergas, valde hortor. Quod autem, ut innuere videris, libellum hũc nomini meo dicandum esse existimaveris, id veró nequaquã facias velim, teq; summopere rogatum volo, alium tibi quæras, quem amicum hoc nomine facias, unde studii plus, & consilii, & favoris, & operæ, ad res promovendas tuas expectandum tibi sit. Non quin eadem ego quoque, & quidem pro veteri nostra amicitia, libentißimé præstiturus sim pro virili parte mea semper: sed senem vides jam me & invalidum, longeque gentium absum, ut exhibere me offitiosé paratum, quod res sæpe requirunt ipsæ, si maximé velim, non poßim. Habesque jam multorum annorum amicum me, ut non sim tibi novo aliquo offitio aut munere devinciendus. Sed is adhuc sim, qui te-

cum semper fui, ac futurus in posterum sum, quoâd vixero, hoc est, amicus ex animo, quiq; omnia tua causa velim, moresque tuos & probitatem, amaverim & eruditionem, nunc veró etiam exosculer, ut nihil propterea frustra jussurus sis, si qua in re tibi me, aut rebus tuis inservire posse putas. Vale. Tridenti 17. Febr. 1579.

Ex. T.

deditissimus,

Iulius Alexandrinus.

THOMÆ JORDANI MEDICI,

LUIS NOVÆ IN MORAVIA EXORTÆ DESCRIPTIO.

BRVNNA urbs Moraviæ primaria, Ptolemæi commētatoribus Arſicua & Arſicina: ipſa veró regio, veteribus Marcomannia dicta fuit. Fatale nomen urbi inditum, violenter detorto vocis etymo, ſunt qui aſſerant: ab ardendo nimirum, quód ante noſtra ſecula, ante hominum inquam memoriam, ſæpiſſime igne conflagraverit, uſurpatum aiunt vocabulum: quaſi veró τὸ αἴθειν, αἰθάλειν, φλέγειν, vel τὸ καίεσθαι, in vocabuli deductione aut pronunctiatione quid habeant cognationis mutuæ cum ardore ſeu Germanico *Brennen*.

Satius erat, miſſa obſoletorum vocabulorum curioſa diſquiſitione, ab irriguis fontibus Brunnam indigitare: niſi diverſum comprobaverit *Brno* Boemicum, τὸ πρήθειν, πυρόσειν, vel τῷ πυρὶ non prorſus diſcrepans. Et quia gentes Henetas & Vandalas

dalas initio has terras possedisse, oppidisque nomina imposuisse a veritate nō est alienum. Ortui, Meridiei & Aquilonibus exposita est. Collis editus occidentem claudit. Occiduæ inquam urbis plagæ imminet mons: ejus supercilium arx *Spilmberg*, Marchionum Moraviæ Regia, & Matthię Pannonum Regis novem mensium obsidione celebris olim: ignis inclementiam & ipsa perpessa cœloque tacta, modó vetustate ruinosa, propé jam collapsa, occupat. Dextrum ejus latus, quod meridiem spectat, vinetis cinctum: adversum, imó toto ambitu, circumquâque, fructiferis arboribus consitum & hortis decorum, conspicitur. Perflatur Subsolanis, Vulturno, Nothis seu Austris, Aquilonibus, Etesiis: neque ita arduus & sublimis est mons, ut Favonios prorsus excludat. Inde aeris raram & miram salubritatem metimur. Vrbis regio Australis, loco editiore sacro Divi Petri delubro, & mystarum ædibus splendidior, in declive Eurum versus sese porrigit, & totam urbem cum agro cōtiguo, uno quasi intuitu, oculis subjicit. Extrinsecus saxo arduo, rupe præcipiti, inacces-

ſaque, procul advenientibus conſpicien-
dam ſe offert. Amplis, longis, ſpatioſis
ſuburbiis, ceu ramis & brachiis ſeſe urbs
undiquaque expandit, iis præter cœno-
bia, ſuperbę molis & ſtructurę (Marchio-
num & Moraviæ procerum pervetuſtis
celebratiſſima monumentis) tanta repe-
rietur olitorum copia, tanta hortorum
frequentia, ut cõtinua ſerie quibuſdam
locis ad paſſuum M. aliquot extẽdantur.
Amœnitas magna, ſplendor nullus, quæ-
ſtus uberrimus. Culinariis ſiquidem da-
pibus omnis generis eſculentis, oleribus,
braſſica capitata (ſale maceratam, ſcrobi-
bus altis ſubterraneis defoſſam, ſordidũ
alimentum in annum conſervant, & cau
les rancidos eſitant) beta utraque, ſpina-
cea, petroſelino, paſtinaca, ſiſaro, rapis, ra
phano, allio, cepis, porro, lactucis, fenicu
lo, piſis, ciceribus, cucumere, cucurbitis,
melopeponibus, coronariis deniq; plan-
tis adeó referti ſunt, ut ceu in penu &
promtuarium theſauris congeſtis, majo-
ri regionis parti annonam ſuppeditent:
imó ad vicinos quoque Auſtrios, merces
culinarias & ruris opes catervatim de-
portent. Arbores tam ὡραίων fugacium

quám ætatem qui ferunt fructuum feraces, nuſpiam universa provincia copioſiores. Abundant ceraſis tam dulcibus quám acidis, & quæ amarenas paſſim dicunt. Pomis tam decumanis quám nanis & mediis: præcocibus non minus quám ſerotinis, quemadmodum etiam piris omnium ſaporum, mitibus & quibuſdam adeó pertinacibus, ut cum Borea certamine ſuſcepto, vix miteſcant eſuiq; apta reddantur, niſi anno vertente gravidas novo fœtu arbores conſpexerint, quaſi tum demũ fatis ceſſura, cúm redivivam poſteris reliquerint ſobolem. Κοκκυμήλων genus exiguũ, a loco denominationem ſortitum (Brunnenſia pruna vulgus indigitat) tam ſuavia, palato gratiſſima, cúm appenſa laquearibus aut ſoli expoſita aquea humiditate conſumta non nihil criſpa & corrugata fuerint, tam ciendæ alvo, citra ullam moleſtiam, congrua, ut ſi ſpectes delicias palati, etiam ficus recentes aut ſi quid ſimile aliud, facilé præ iis contemſeris: dejectoria vi Caſſiam & Mannam longé a ſe relinquant. Eapropter ſummopere primis menſis deſiderata, vaſculis incluſa in vicinam Sauro-

matum Cracoviam, Silesiorum Vratislaviam, caput Austrię Viennam, aliaq; emporia, certatim cōvehuntur & cruda esitantur. Expetita ob eas dotes, etiam Romanis Cardinalibus, hinc thecis inclusa exiguis, per veredarios cursores missa novimus: cujus inquam solutivæ facultatis merito, Myxariis, seu Sebestenis prunulis, licet facie differentissimis, accensenda, nonnulli statuêre. Nigro & Suittano amnibus alluitur: quorum ille piscosus satis amplior a Septentrione: hic ab oriēte æstivo seu solstitiali e vicinis Boiemiæ jugis (quæ saltus Hercinii appendices dixerim) emergentes, ille Aquilonari & occiduo urbis latere prætervectus: hic Orientalem & Australem mœnium lambens partem, nō longé ab urbe commiscentur, & ceu ab ampliore hic absorptus, proprio nomine amisso, in illius coloniam & denominationem transit. Ager frumenti, omnis generis leguminum & frugum Cerealium feracissimus, dives (ut ille ait) ubere glebæ. Campi patentes, prata virentia amœnissima, cis & uls fluvium Nigrum. Non procul absunt colles vitibus decori, nemora, valles irriguæ,

irriguæ, ſylvæ non horridæ vel adeó denſæ, ſed quæ & ædium ſubſtructionibus & foco non parcam ſubminiſtrent materiam. Palus nulla, aquis ſtagnantibus caret, niſi cúm æſtivis imbribus aut verno tempore nives montibus ſolutæ rapidos auxerint torrentes, qui raptis fluviorum marginibus tuguria ſegeteſque abripiunt & campos laté obruunt. Sed hæc paucorum dierum calamitas. Imó cúm Moravia piſcinis ita ſcateat, ut magnatum hinc proventus emergat longé uberrimus, & propemodũ affirmari poſſit, aquas nõ multo minus quám tellurem ſpacii occupare, heîc nullæ, niſi Septentriones ſi petas, intra miliaris ſpacium ſeſe contingentia quatuor ſaltem conſpicias aquis limpidiſſimis repleta vivaria. Hinc evenit, quia ſolum ſponte alimoniam profuſiſſimé producit, annonamq; liberaliter ſuppeditat, ut gens durioribus nõ exerceatur laboribus: cupediis, vino, & genio plus quám par eſt, indulgent, opiparis aſſueti ferculis certatim ſeſe invitant: dum epulantur carnibus piſces varia aromatum conditura infectos commiſcendo, ſuam irritant ὄρεξιν: vineis co-

lendis, vini mercimonia quæſtum faci-
unt, domi cauponariam exercent: Vivi-
tur in diem, ſaginæ dediti voluptatibus
cúm ſint obſequentes, parum juvant hæ-
redem. Agricolæ utriuſque ſexus, &
quibus res ſunt acciſæ, ad temulentiam
uſque cerevißia ſeſe ingurgitant, eâdem
locupletes mero æſtuantes voluptatem
explent: eduliorum duntaxat & cibario-
rum præparationi aqua relegata: proflu-
entem & quæ tubis advehitur in potu
aſpernati, puteales veró nitro pollutas
accuſantes, vinum & cerviſiam illis ſub-
ſtituunt: eoq; parciores in aquæ dotibus
perſtringendis nos eſſe decuit.

Topographica hæc deſcriptio, ſi cui curioſa, non hujus loci neque inſtituti, prorſuſque ἀπροσδιονύσον videbitur, telum acerbitatis in Hippocratem contorqueat, qui contexendis ægrorum hiſtoriis, morborum naturas perveſtigaturus, ſuis περὶ ἐπιδημιῶν libris, non ſolum Thaſi, Crannonis, Inſularum ſitum accuraté depingit: cuinam mundi plagæ eſſent ſubjectę, ſoles an meridianos, vel oppoſitos haberent, quas potarent aquas, cujuſmodi leguminibus veſcerentur, ad amuſſim de-

ſcribit:

ſcribit: verúm etiam oppidorum Cyzici, Abderis, Lariſſæ, Melibœæ, ſitum, privatas ęgrorũ ædes, nomina, plateas, vicos, fana, vicinos quibus domus erant contiguæ portus, quaſi digito commonſtrat. Legere eſt Philiſcus ad murum, Silenus apud Platamonem, prope Evalcis filios habitantes. Eraſinus juxta Bootæ torrentem. Melidia prope Junonis ſacrũ in Dealcis horto. Alii prope Telluris, Herculis, Dianæ, ædem: Mulier in mendaciorũ foro, in littore, in ingreſſu templi Abderitani, ad Thracias portas ibidem jacentes. Obiter iſta parciſſimum verborum, authorem graviſſimum Hippocratem, temereq; annotaſſe quis crediderit? Nonne exordio libri de aere, locis & aquis, medicis eadem ut obſervẽt pręcipit? Nobisne inſolitum, ne dícam novum morbum deſcripturis oppidi delineatio tranſitoria interdici debuit? Vitæ inſtitutum & mores gentis, ſi quem pupũgerint, ὑπεξαντλῶ eundem objicimus. Siquidem eo prætermiſſo, natura labis, de qua paulo poſt ſumus dicturi, exactè cognoſci minimé potuiſſet. Cúm enim non levis in diætæ examine medico in-

cumbat provincia, plurimumque intersit, an cives vitam ſub dio, aut trepidis agant in rebus, vel umbratili vitæ dediti, vili torpeant ocio: num ingluviei mancipati, temperantiæ legibus profligatis, cõtinentiæ ſepta tranſiliverint, aut frugalẽ moderatamque amplectantur vitam: habita inquam diætæ (quæ non ſolúm in cibis & potibus conſiſtit, ſed & in omnibus aliis, ut ocio, gymnaſiis, lavacris, venere, ſomno, atque omnibus quovis modo factis in corporibus hominum) conſideratione, tandem conſequutione deducit, an munda vel immunda, bonis inquam ſuccis plena, vel pravis humoribus turgentia lues corpora repererit: quod quantum ad curationem momentũ habeat, medicis eſt notiſſimum.

Gal. in 3. Epid. Com. 3. Textu 9.

Brunnæ igitur lues, cujus hiſtoriam pertexere inſtituimus, miſeranda coorta eſt: quæ licet paucos jugulaverit, eoq; peſtilentis denominatione minimé inſigniri debuit, inſolita tamen facie, horrendis ſymptomatis, intra duorum triumve menſium ſpacium, ad octoginta oppidanorum corripuit: ſuburbanorum ſupra C. dicantur infecta, in cãpis omni auxilio

xilio deſtituti, paſſim oberrantes, viſuntur infiniti. E cenſu illorum fuere etiam Equeſtris ordinis viri, cives ſpectatæ fidei & probitatis, matronæ famæ integerrimæ, intemeratæque pudicitiæ virgines. Quid morbi eſſet, latuit initio omnes: magnus interea rumor, multa vociferatio: cauſarum nulla apud plebem imperitam diſquiſitio. Colluvies agyrtarũ, quemadmodum vultures ad cadavera, ſpe prędæ allecta, penitioris fomitis conſideratione ſuſq; deq; facta, cúm perfunctoria indagatione nihil explorati haberent, in admirationem re converſa, aciem mentis non ultra intendentes, ἀμεθόδως καὶ ἀλόγως ad temeraria & tumultuaria confugêre remedia. Prior ſi non ſucceſſit, aliam aggreſſi viam, calidis frigida, imbellibus & ignavioribus remediis pollentiora, etiamſi ab omni arte aliena, ſubſtituendo, etiam ad deleteria progreſſu facto, anſam porrexere peritioribus, totum morbum, ejuſq; curationem accuratiori calculo & examini ſubjiciendi. Tardius fortaſſis, eó quód prava non minus quám inveterata conſuetudo adeó invaluit, ut mala quæ in conſpectum veniunt, aut

oculis se produnt (ut omnes cutanei affectus) missum factis medicis, solis tonsoribus, & id genus impostoribus, hîc delegari soleant. Fortassis etiam medicorũ olim has operationes fastidientium arrogantia huic divortio occasionem dedit non exiguam. Tria iuxta urbis Brunnę pomœria publica instituta sunt balnea: in quæ sordium corporis extergendarũ, & cute scalpello concisa, sanguinis per cucurbitulas extrahendi gratia, certis diebus confluere nostrates solent. Eorum quod extra Iudæis cognominem (aliis viridem, ab excelso turris fastigio eo colore imbuto) portam, nobilius, splendidius, etiam Baronibus & Equestris ordinis útriusq; sexus frequentatum, & ædificii nitore, servulorum mulierculariumq; solertiore diligentia, cæteris palmam eripuit. Et quia fons, Nigro proximus (qui sat lutulentus & ater) tanquam colamẽtum, aut incerniculo trãsmissam aquam limpidiorem excipit, eaque purificatione, lotionibus congruentiorem reddit. Extant ad Spilbergi radices aliæ, vbi puteus aquam plurimo sale nitro, & lapide calchario imbutam suppeditat: eoque vi
exter-

exterſoria, nitidiorem quidem redderet
cutem: opinio tamen vicit, ut illis potius
voluptatem non utilitatem ſectantes, lo-
turi ſeſe immergant & ibi delicientur. Il-
linc labis origo, hinc ſeminaria cõcepta,
virus inde promanavit: hauſtum ibi ve-
nenum. Nam brumæ ipſo die, quem
ſolis in Capricorni ſidus ingreſſu defini-
unt aſtrorum periti: vulgus Luciæ feſto
inſignem facit: duabus inquam dierum
hebdomadis, ante ferias nativitati Salva-
toris conſecratas, hyeme aſperrima, An-
no ſalutis reparatæ 1577. quicunque hy-
pocauſtum ſive Laconicũ ingreſſi ſunt,
& cutim ſcalpello adacto, appoſitiſq; cu-
curbitis perforarunt, omnes ilico corre-
pti putantur. Neque citó noxam perſen-
ſere: ſigna labis receptæ nõ ſtatim emer-
ſerunt. Sunt quibus octiduum occulta-
tum malum, aliis duabus ſeptimanis, aliis
mẽſtruo temporis ſpacio, pro robore ni-
mirum tam agentis (ut credere eſt) quám
renitentia paſſi, delituit: demum publicé
ſe extulit. Interim inſueta quadam igna-
via ſeu torpore gravati: pigri, ſegnes, iner
tes ad conſueta munia obeunda, animo
quoque abjecto, triſtes vultu, cúm nec

mens, neq; manus, & pedes, officium facerent, veluti umbræ non homines passim oberrantes conspiciebantur. Nativus faciei color in pallidum: vigor ipse oculorum in torvum, circulo fusco sicut mulieribus menstruatis deformem, subitó immutatus: frons exporrectior in caperatam & nubilam degeneraverat. Manifestis tum se prodidit indiciis. Vestigia cucurbitularum turgescentia extemplό ardor invasit immensus & immedicabilis, quem fœdi abscessus & ulcera excepere putrida, sanie taboque fluitantia: circumcirca pustulæ, palmum quoq; latæ, achoribus floridæ, quibus dehiscentibus, acu aut medicamine discissis, profluxit pituita tenuis, serosa, marcida, sanieq; mucosa: aliis etiam acris & erodens: tum caro cucurbitæ ambitu circũsepta, corrosa, putrescens, tetrum ut e Telephiis ac phagedænicis ulceribus, invexit fœtorẽ. Vbi admiratione dignum initio, quód e tot affixis cucurbitis, cúm alii decem plus minus, tres quoque tantúm nonnulli apponi jussissent, una duntaxat aut ad summum duæ (socrui Laurentii sartoris, e quindecim, tres) ex iis omnibus in fœdã

transive-

transſiverint vomicā. Nonnullis univerſum corpus puſtulis conſperſum, facies informis, triſte ſupercilium, horrendus vultus, dorſum, pectus, abdomen, pedes, loci, a ſummo ad imum porriginoſa ſcabie, cruſtaceis ulcerib. ſupra cutem paullum elevatis, duûm cruciatorum nummûm vel unguis pollicis amplitudine, ambitu rubente, candida ſuperficie (ut Tineam quam barbari vocant) polluta, & deturpata, cernere erat. Manabant hæc quoque pingui liquore, mucore lento, qui non pus, ſed ſaniem referret luridam, οὐ τῷ πύῳ ἴκελον. Imó, ſcabie ſublata, & ſanata, maculæ atræ, diverſæ quám ab impetiginibus aut vitiliginibus, plumbei & fuſci coloris, remanſerunt. Progreſſu morbi, in capite calli cōcrevere, qui ſummo cum dolore & ejulatu rupti vel diſſecti, melleum quippiā, reſinoſum & tenax ceu ex coniferis arboribus laticē exſtillare videmus, lentum inquam & viſcidum, marceſcētis pituitæ argumentum, exudabant. Abſceſſus hi ſordidi, vereque cacoethes, poſtquam magna difficultate expurgati, & non minore, carne rurſum producta, coaluiſſent, novum pro-

rupit ſymptoma. Vniverſi corporis artus, brachia, ſcapulæ, cubitus, humeri, ſuræ, tibiæ, pedes imi, puncturis quibuſdã quaſi aculeis, intenſiſſimé vellebantur, ac ſi ſerris diſcinderentur, aut forcipibus ignitis laniarẽtur, (περιφραστικῶς ſic ægri ſenſum doloris exprimebant) potiſſimum ubi tibia maximé ex carnis lacertorum non fulta thoris a ſolo perioſtęo veſtitur. Membra pondere gravia, fulcra poſtulabant, ſuiſmet viribus nec ſuſtineri, neq; attolli potuerunt, imó & paralyſi quibuſdam minata ſuccollatorũ beneficio erigi neceſſe habebant. Nulla tum quies, perpetua vociferatio, lacrymæ, gemitus, indeſinenter torquentibus doloribus, nocte potiſſimum, cúm feſſa membra ſopore dulci reficiuntur, illis noctes pervigiles, ob cruciatuum vehementiam: aurora adventante inanis quædam tranquillitatis umbra affulſit, póſt, adeó recrudu-ere tormenta, ut diem accuſarent infeſtã & inimicam, noctis veró imaginem & recordationem exhorreſcerent. Noctes irrequietæ, non unius, aut paucorum dierum fuerunt, verúm etiam menſem integrum, fruſtra tentatis remediis, comple-
verunt,

verunt, ut magna mentem ſubeat admiratio, qua ratione, unico hoc ſymptomate, viribus fracti, lethum evadere potuerint. Caput quoque non fuit immune. Nã præter achoras ſuprá recitatas, gummata, & callos, verrucis grandibus ſimiles, doloribus vehementibus infeſtabatur, circa regionem occipitii potiſſimũ, qui præter virium imbecıllitatẽ, vigilias, etiam dementiam quibuſdam invexerunt, quæ vix, muco purulento, maleque olente, per nares multos dies ſtillãte, miteſcere cœpit. Toto interim morbi decurſu ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διέτελον, nec Cereris neque Bacchi muneribus voluptatem ullam capiebant: non condimenta, gulæ illecebræ, nulla ars, vel blanditię culinariæ epularum illis deſiderium invehere potuerunt. Converſationẽ omnem averſabantur, contuitum hominum ſolitariam vitam captantes fugiebant, verecundiáne ſuffuſi, aut indignatione commoti, quód horrenda labe, nullo ſuo merito, & ſpe auxilii exigua, aſperſos ſeſe cernerent. Magno tamen hoc illis conſtitit. Nam neque morbi ea erat natura, ut in apricum illico ſe proderet, ſed inti-

mis hęrens medullis ſenſim pabulum cō-
ſequutus radices agebat, viresq; depaſce-
batur: illi veró rerum omniū ignari, con-
ſilii inopes, celabant tantiſper, donec ſo-
cios pœnarū plurimos conſpicati, in me-
dium affectibus ſuis propoſitis, mutuis
collatis operis, communes deliberatio-
nes inſtituerent. Tunc per fora, vicos,
compita, & tabernas, de ſuo malo quiſq;
quiritari, & per συνδρομὴν, ſive συναθροισμὸν ſi-
gnorum, affectus ſimilitudine deprehen-
ſa, uno ore pariter affirmare, ex hiſce bal
neis virus ſe contraxiſſe, cúm nullum la-
borantem offendiſſent, qui nō iiſdem la-
vacris deliciatus cucurbitas admoveri
feciſſet, iiſdemque ad unguem affectibus
excarnificatus fuiſſet. Hoc non niſi mor-
bo jam plané confirmató & rudi quoque
plebeculæ manifeſtiore reddito. Cúm
hæc plebis coitio facta eſſet, pars impetu
in Adamum balnei præſidem facto, juri
ut ſe ſiſtat, popoſcit: pars curiam adit, Se-
natum deprecatur, ut de crimine inqui-
rat, veneficii cēſuram agat. Horrendum
morteq; piandum ſcelus, in civium per-
niciē conjuraſſe balneatores. Tumultu
pauliſper ſedato, accerſitur Adamus, cū

eo graviter pro enormitate facinoris expostulat Senatus, minis interjectis, planũ sibi fieri vult, undénam hæc labes? cujus culpa? quid cõtagii? causam deniq; sciscitaturus illuviei insolitæ, nihil præter lacrymas, mixtis precibus, & excusationes extorquet. Sibi nihil constare, se nullius criminis aut conspirationis sibi consciũ: multos annos honesté vitã hac urbe duxisse: famam integram custodivisse, balneo præfuisse, & cuicunq; pro virili parte inserviisse. Palám quidem contagium & manifestum se non inficiari: verúm originis & causæ se prorsus ignarum, & cúm exortum sit summo famæ & rei familiaris suæ dispendio, ipsi examinent, quantæ foret dementiæ, suam & liberorum salutem & fortunas omnes in tantũ discrimen sua sponte præcipitare. Ne nimium Senatus prudentissimus indulgeat suspicionibus, plagam divinitus potuisse immitti, cúm nulla ope humana mãsuescat: aut incantatorum maleficio profectam: vel malevolorum, maleq; feriatorum hominum invidia, clanculum in suam perniciem dolos substructos, & machinatos illos esse. Daturum se omnem operam,

ut inſons declaretur, cauſas quanta poterit diligentia perſcrutaturum: ipſis veró pro ſua prudentia, ſi quæ emẽdanda cenſuerint, vel ad penitiorem inquiſitionem neceſſaria, ne ſe celatum velint, ſe viciſſim nihil detrectaturum, etſi mille mortes ipſi forent ſubeundæ. Demum diris caput devoveri petit, ſi vel minimã huic contagio occaſionem dederit, taceam ſi autor ipſe deprehenſus fuerit. Tunc ita fuit dimiſſus. Tumultuatum deinde in miniſtrum, cui ob dexteritatem, manus inquam agilitatem & promtitudinẽ, delegata erat ſcarificationis provincia. Vulnera is inflixerat, e quibus, ceu fonte, loco omnibus conſpicuo dimanabant reliqua ſymptomata. Hero mandatum, ut hunc examini ſubjiciat. Adoleſcens duriuſculis impetitus verbis, cúm in ſe fabã cudi nõ falſa conjectura proſpiceret, carceres & tormenta quæ facinoroſis adhibentur, veritus (id minitabantur Senatus cum Præfecto) in pedes ſe conjicit. Fuga ſuſpicionem auxit, & in hominũ mente opinionem de auctore conceptam confirmavit, a hero in miniſtrum tranſtulit: cúm is, non tam quód cauſæ minus fide-

ret, quám terriculamentis & pœnis obſtupefactus, fuga maturé ſibi conſuleret. Serió injungitur Præfecto, ut adoleſcētem ſiſtat. Hic Vratiſlaviam, Norimbergam, Viennam, ſuis commilitonib. & balneatorum collegio, ut e fuga ipſum retrahāt comprehenſum, vinctum compedibus huc tranſmittant, perſcribit. Verúm ille hactenus nuſquam comparuit. Deinceps, magicis incantationibus ſcalpella & phlebotomos infectos, toxicove illitos, clamitatum. Vt hæc quoque aboleretur ſuſpicio, balneator ferramenta ómnia exuſſit: medicas cucurbitas æreas, quotquot habuit, confregit igniq; tradidit. Vltra progreſſus, τοίχους διαπύρους, teſtudinem inquam thermarum, cui candentes ſilices inſternuntur, ut aqua aſperſi vaporem ad ſudorem conciliandum edant (Laconicum uno verbo dixere veteres) uná cum calefactoria fornace, a fundamentis diruit, & novos ignitos parietes exſtruxit, ſi forté vapor infectus illinc emergens, anſam teterrimo morbo præbuiſſet. Neque ita conquietum. Inſtrumentis igne crematis, toto hypocauſto innovato, veneficii ſi quid in aquis latu-

iſſet, puteum ter funditus exhauriri ex-
purgarique fecit. Ne tum quidem vene-
ni ſpecimen, viſui ſeſe obtulit. Invaluit
poſtea rumor, præfectum ipſum lue Ve-
nerea fuiſſe non minus quám miniſtros
ſuos infectum. De eo cúm nihil certi
potuiſſet affirmari, eó devētum, ut eſſent
qui aſſeverarent diebus intercalaribus,
quibus publica non habebantur balnea,
herum lue Gallica infeſtatos, calefacto
eo hypocauſto, ſolitum hydrargyro inun
gere, & ea ratione huic contagio occa-
ſionem dediſſe. Iuramento ille ſe pur-
gavit apud me, nihil unquam ſibi fuiſſe
commercii cum Gallicis, artem ungendi
vel curandi ſibi eſſe incognitam, nunquã
ea ſe uſum, neque id genus medicaminis
unquam pertractaſſe, obteſtatus eſt. Im-
puné hoc illi fuit, cúm adiiceret, neminẽ
e ſua familia, qui lauturis aſſidué ſubmi-
niſtrarunt, ſcabie hac deturpatũ, aut do-
loribus excruciatum fuiſſe: quód ægré
evaſiſſent, ſi a balneo contages cœpiſſet.
Morbꝰ nihilo mitius ægros torquere, ne-
quicquam remittere, uſque ad Æquino-
ctium Vernum, Solis in Arietis ſignum
ingreſſu, circa quod tempus manifeſté
deſiiſſe,

desiisse, & Paschatis feriis prorsus interiisse judicatus est, eó quód deinceps nullus hac labe ex integro aspersus, deprehensus fuerit. Vel quia iis balneis solitudo ingens, quovis ingressum reformidāte, ad alias migrationem instituerant: paucis rusticis exceptis, qui hęc vel ignorabant, aut ut nugacia spernebant & deridebant: vel quia Prętoris vrbani edicto Senatus autoritate interdictum fuit Adamo exercitium illud: vel, ut omnem prorsus a se amoveret suspicionem, quæstu pereunte, sua spōte thermas clausit. Gnaviter interim, irrito licet conatu, ægris operam locabat: ulceribus medebatur, apposito Emplastro, quod Griseum vocāt, e lapide Calaminari, lithargyro, cerusa, Tuthia, Terebinthina, cera alba, sævo cervino, thure, mastiche, myrrha, & camphora confecta: in orbem frigidis ad fervorem extinguendum circumjectis. Scabiei demum hieroglyphicum illud mysterium quod *Topff wasser* (Lac virgineū aut simile quid judico) vocant, eique vim exiccandi & escharas demoliendi efficacissimam tribuunt, illevit: nihil pensi faciens, de humorum corruptela intrinse-

cus coercenda, ideó fruſtratus eventu, aliis in locũ accitis, repudiatus eſt. Curſitatum jam ſollicité: novus cúm eſſet morbus, novas poſtulabant antidotos: cúm nihil uſitatum & conſuetum, exotica & peregrina remedia, minimeque familiaria, ſibi profutura autumabant: artifices diſquirebant, qui nil niſi ſplẽdidum pollicerentur & fumos venditarent.

Pollutorum primus habitus Wenceſlaus Rauſch inſtitor non parvi nominis, ex adverſo Curiæ Senatoriæ, ſupra quadraginta natus annos, brevi ſtatura, corpore εὐσάρκῳ, facie rubẽte, habitu quadrato, calidi humidique temperamenti, ſanguine exuperante. Hic balneum ingreſſus, quinque cucurbitas affigi iuſſit: unam ſumma cervice, ad finem capitis & occipitii: duas alias ad lumbos, utrinque, circa renum regionem: tum utrique genui ſingulas adhibuit. Illæſis cæteris, ſola cervicis & ſiniſtri lumbi, in tumorem deſcivêre. Poſtridie, ſtatim ſuperior ſudaminibus, quas ὑδατίδες dicimus, conſperſa, tactus indicio & domeſticorum relatu fuit. Dolor non levis. Proinde, unde origo mali, illinc medela petita. Facilé

cilé initio, nondum actis radicibus, consolidari potuit vulnus. Negociationis gratia Hradisthum profectus, illinc redux, non integré liberatus, in balneum redit, decimo quarto póst die. Adolescentem monet, ut priore illæsa subtus illam loco vicinissimo, at decliviore, aliam παροχετεύσεως gratia affigat: Ille veró locum non ita cavit, quin e priore vestigio, huic secundæ aliquid adderet: eamque avulsurus nonnihil corticis decerperet, non exiguo doloré creato. Tunc primúm æstu fervoreq; Tartareo exulcerari cœpit, caro cucurbita comprehensa, quæ suis finibus minimé contenta, serpigine quadam, guttur, fauces, cervicem, collũ denique universum in tumorem extulit. Secuta póst ulcera sinuosa, cavernosa, ut semidigitum foramini insereres. Matthias accersitus tonsor, frigida adhibuit, Vnguentum album, Oleum rosaceum. Nihil octiduo auxilii contulit. Temperandi fervoris gratia, summopere adjutus stillatitio liquore Hyoscyami Peregrini floris lutei (quem Tabaccam fœminã vocant) sibi a fratribus contubernii Societatis Jesu transmisso, cui linteolis im-

merſis, poſt ulcera fovebat frigidé, iiſque
collum integrum amiciendo, ęſtum pro-
fligabat. Locus cucurbitæ inferioris
circa lumbos quoq; putruit, non tam am-
plo circuitu, minore ambitu contenta pu
tredo, minus contumax, remediis ceſſit,
puncturis tamẽ penitioribus, longé póſt,
aſſiduam creavit moleſtiã potius, quám
dolorem alicujus momenti. Conſul-
tus Catabaptiſtarum Æſculapius Iohan-
nes Tenglerus, ſolis topicis intentus, em-
plaſtris exiccantibus, conſolidavit vulne-
ra. Quibus ad cicatricem perductis, nova
ſymptomatum incubuit cohors: tergore
toto, quatriduo póſt, ingenti dolore per-
culſus eſt. Certis & quidem exiguis fini-
bus antea quod concluſum fuerat virus,
in totam ſpinam propagatum, totã dorſi
occupavit amplitudinem. Hinc artus,
brachia, femur petiit, a ſumma ſcapula
& coxa, ad imas manus & pedes, nervos
cõpreſſit, ut greſſum & comprehenden-
di poteſtatem auferret: non levibus do-
loribus comitibus, qui atrociores noctu
erant, diurno tempore quietis uſura ali-
qua recreabatur. Moleſtia hæc octiduũ
duravit. Cúm in exercitio aliquid ſpei po
neret,

neret, aut potius lucri aviditate pelleċt⁹, 14. diebus ante Paſchales ferias Kioviā ad mercatum ſe accinxit. Illic exacerbata omnia, nulla pedibus requies, dolor minimé fixus, vagus, modó genua, mox ſuras, demum plantam pedis, tarſum infeſtans, nunc hoc membrum deſerens, alió ſe convertit, illinc mox recurrit, & ſic indefatigabiliter ægrū divexavit. Divum hominumque auxilia implorantur. Laterculo excocto novo, candenti, vinum affudit, pedes vapore fovit: cúm incaluiſſent vehementer, oleo Juniperino inunxit, ut univerſum crus rubore ſummo pfunderetur: (φοινιγμοὺς vel Sinapiſmos diceres) ſæpius iteravit. Irritum hoc: ita quindecim dies hujuſmodi doloribus cō flictatus Hunnobrodā attigit. Illic quorundam medicaſtrorum conſilio, corollas ſive ſpiras, quibus bulbi alliorum connectuntur (caudam inquam quæ ſupra caput ſeu nucleum cū capillamentis terra eminet) ut ſuſpenſi laquearibus exiccentur, aqua decoxit, vaporem udum pedibus excepit: tum etiam totū corpus proluit. Aquis cúm mergebatur, dolor mitigatus eſt, ſęvior, labro poſtquam exiliit,

longé recurrit. Hinc Hlukium, ubi Catabaptistæ tarſo & ſupra malleolos, ad ſuræ latera utrinq; ad genua cucurbitas cum multa flamma adhibuerunt. Deinde unguinibus ſuis delibutum reddiderunt. Fruſtra tẽtata omnia, tres horas viſus doloris expers, poſtea priſtina recruduêre accidentia. Weſſeliis raphani radices, pila tuſas, ſaleque copioſo reſperſas, crurum tenus calidé circumligari juſſit. Herbam *Gichtkraut* (ex ægri narratione bryoniam autumo) axungia ſuilla veteri contudit, & circumjecit. Nihil contulit. Domum reverſus, carnificis operam experiri placuit, a quo medulla cruris equi & humani perunctus, nihilo pernicior ad curſum factus, exiguum percepit emolumenti. Tenglerus cúm fotibus varia herbarum farragine conſarcinatis καὶ καταντλήμασι nihil proficeret, ad Veſicatoria converſus, cantharides utrique pedi apposuit, medio loco inter genua & malleolos, ad tibiæ latera utrinq;, & quatuor locis cutem exulceravit: quam licet ſeroſi humoris copioſa excretio ſit ſubſecuta, parum tamen abfuit, quin phlegmone oboriretur, cujus præter intolerabilem dolo-

dolorem, ſummus rubor index erat, qui tamen quinta die remittens, ulcera quoque clauſit, rubedine in pullũ colorem, adhuc atris veſtigiis ſuperſtitem, commutata. Ita ſolenni huic remedio, adhibentis inſcitia & importuno uſu, etiam fides abrogata eſt. Proinde, ut in re dubia & ancipiti animus nullo veritatis fultus præſidio, incertis fluctuat erroribus, facilique opinionis vento huc illuc impellitur, ita Tenglerus κράμβῃ priore recocta, ad πτελάματα reverſus, nova ἐγκαθίσματα variis radicibus & herbis congeſtis, inſtituit, Hippocratici oraculi immemor: Nõ eſſe rationali Medico, priore indicatione perſeverante, contrariam curationem inſtituẽdam, etiamſi voti compos factus non fuerit. Ignarus etiam canonis, quo jubemur localibus remediis niſi anteceſſerint univerſales evacuationes, parum fidei adhibere. Eapropter peſſimé hæc ceſſerunt: quia forté aſtringentibus & repellentibus conſtabant. Nam ad ſuperiora raptum petentes materiæ repulſæ, cor coarctare, ſuffocationis periculum, etiam ſyncope jam pro foribus exiſtente, minari incipiebant. Exploſum & hoc

remedium, cui ſuffectum balneum ex gleba, ſeu glomere nidi formicarũ, aqua decocta, & ſilici candenti affuſa, ſoloque vapore prius excepto, poſtea pede immerſo, & formicis uſtulatis vel elixis circumligatis. Bibit decoctum radicis Pimpinellæ ſaxifragæ e rubro vino per aliquot dies. Attamen omnia in pejus ruêre. Poſtliminio conſilium & auxilium petiturus me cõvenit. Et quia multos prius queſtos, plurima fruſtra tentata medicamina hinc inde audiveram, de contagio & mali cõtumacia cogitare cœpi: & quia circa cutem malum verſabatur, viciniſſima, congrua & competenti via educendas materias ratus, exhibito ἐκκρωτικῷ ſterecorario medicamento Mithridatum dedi, exploraturus ut ſe ad ſudorifera eſſet habiturus. Perægré ſudori vacabat, tamen lætus ſucceſſu & hilaris, perrexit: tũ Mithridato permixtum ſuccum Scordii, Veronicæ, Scabioſæ, cum decocto Scordii dilutum bibit. Biduum juſſeram, octiduum continuavit. Sudavit quidem modicum, debilitatis ſimulato prætextu, neque ſupra tres horas unquam lecto ſe cõtinuit. Perbellé habuit: inter ſudandũ,

pruri-

pruritus ingens pedes exercuit, ſalſi humoris exeuntis argumentum. Convaluiſſe ſibi viſus, itineri ſe cõmiſit, fora, nundinas & mercatus frequentavit, aliquot hebdomadas incolumis, hinc inde vagatus, vixit. Donec nihil tale opinantẽ, capitis dolor gravis, & obtuſus, ſenſus hebetes, anxietas, animus languens, ſui ipſius odium vel tædium, corriperent: Caput, pectus, facies, puſtulis effloruere minutulis, rubris maculis, & ἐξανθήμασι corpus univerſum conſperſum, ſtigmata, & pulicum morſus referebant. Occupatus tum fui ſeſquimenſem arce quadam, curatione Baronis primarii. Id temporis Æſculapius ille accurrens, reliquias errorum per adoleſcẽtiam commiſſorum redivivas accuſans, pœnas modó luere oportere vociferatus, πάσχηστον Antidotum Turbith illud Minerale ab ipſis toties decantatum, nulla præmiſſa humorum pręparatione aut ſanguinis detractione, exhibuit: in eo quoque vitio non caruit, quód eadem doſi, cuicunque ſexui & ætati porrexerit, tam viris quám fœminis, & virginibus tenellis, nulla victus ratione præſcripta, habenas omnes diætæ la-

xavit. Vel quia noverat, faucibus & lin-
gua in tantum tumorem elevatis, buccis
inflatis & pituita turgeſcentibus, non fa-
cilé quævis obvia ingeri poſſe: vel quia i-
pſorum axiomati congruit, nō diæta, ſed
vi ſui remedii morbos profligari. Quod
de morbo Indico illorum anteſignanus
profiteri palám (vinum optimum, cibos
in primis conditos & bene ſalitos offerē-
do) veritus non eſt. Præcipitato eo pul-
vere, (veré Turbante, cúm nullam uni-
verſi corporis venulam intactam ęgri ju-
dicio prætererit) in pillularum formam
redacto, quadrante horæ ante cœnam
quinq; ciceris minoris magnitudine ex-
hibuit, quæ paulló póſt tantum vomitum
concitarunt, ut ad noctis medium conti-
nuis vomitionibus pené fuerit enectus.
Materias alimentarias, poſt pituitoſas de-
mum ſanguinis plurimum evomuit. Po-
ſtridie hora ſexta matutina, una minus
deglutivit: vomitus repetiti, licet & per al
vum ſubducerentur materiæ ſimiles. An-
tequam cubitum ſe conferret totidem:
ſemper vomuit. Ventriculum denique
tanta nauſea invaſit, ut quotieſcunque
medicus pillulas oſtenderet, ſolo earum
con-

conſpectu ad vomitum irritaretur. Neque jam opus erat exhibitione, cúm ſolo intuitu voti compos fieret. Quapropter triduo ſequenti, una duntaxat contentus fuit quotidie. Continuæ autem fuere vomitiones & alvi liquamenta. Quinq; diebus ſequentibus, atram potionem, mané & hora ſomni, bis die propoſuit. Toto curationis tempore, quæ ad duas prorogata eſt dierum hebdomades, ſemel tãtúm ſudavit, neque vaporario calido ſe continere juſſus eſt. Incendio magno correptus, fauces, lingua turgentia, dolorem vehementem palati, & gingivarum excoriationem invexerunt, ita ut præ mole linguæ os claudere non poſſet: ſalivatio multa, cibi deglutitio penitus ſublata. Octiduum totum cibo caruit. Continuis oris collutionibus uſus: nona, cibi nonnihil cœpit aſſumere: tũ, ut refert, & nephritides moleſtę fuere: Pondus ingens circa renum regionẽ ſenſit: Excreta per alvum acria, mordacia, ac ſi ferro inteſtinũ diſcinderetur: murmura & rugitus in inteſtinis: dolor oberrans toto abdomine. Cũ exoneratum alvum ſeceſſiſſet, uno impetu, quid lapidis inſtar (hydrargyrum

conglomeratum fuiſſe non dubito) pon-
deroſum prolapſum eſt. Neque tantum
fuit illis cerebri, ut fecibus perſcrutatis
de materia egeſta inquirerent. Excuſ-
ſo tanto onere, morbo ſublevatus, & uni-
co quidem momento, deinceps ad con-
ſuetæ rediit. Reliquias tamen adhuc, ma-
nibus & pedibus algore perfrigeratis, pri
ſtinorum dolorum, & nervorum exſic-
cationem, quaſi corrugationem & diſten
ſionem animadvertere ſeſe refert. & hæc
quidem ad 15. Julii diem.

Adami Bernaveri Seplaſiarii ſolertiſ-
ſimi conjunx Anna, calido & ſicco tem-
peramento, excarnis, raro corporis ha-
bitu, fuſco colore, trigeſimum ſextũ an-
num egreſſa, octiduo ante Lupercalia,
ſeu dies Baccho dicatos, balneum adiit,
ſeptem cucurbitas adhiberi fecit, quæ
ὠμοπλάτην utramque, cervicem, dorſum
& genua occupaverunt. Solus dextræ
ſcapulæ locus exulceratus. Pruritum le-
vem, tædium, moleſtiã potius quàm do-
lorem totos viginti dies pertulit. Puſtula
medio veſtigio eminebat, piſi aut orobi
magnitudine: denuó in balneas conceſ-
ſit: totidem affixit: ſubtus hanc viciniſſi-
mo lo-

mo loco aliam ſubjecit. Serpere malum dilatariq; cœpit, ut palmum latitudo exæquaret: color ruber, ſaturus: continuæ ulceris penitiore receſſu vellicationes: ardor ingens. Mariti uſa conſilio bis Triapharmacon emplaſtrum applicavit: nulliſque aliis præſidiis adhibitis, coaluit cicatrice obductum ulcus. Paraſceves quę ſolennem Reſurrectionis Domini feſtivitatem præcedit, die, manuum torporē, veluti ſtuporem, gravitatem & ἀναισθησίαν initio animadvertit. Muſculus δελτοειδὴς cum ἀκρωμίῳ occupatus, manuum elevationi obſtabat: pendulas vidi jam manus, ac ſi paralyſi correptæ ac prorſus reſolutæ fuiſſent. Emporium Linzianum, ut varia ſupellectili aromataria tabernam locupletaret, Medicamentarius adierat: illinc reverſus palám vidit, ad manus radicem, carpi inquam concava, nervos tremere & contrahi, ac ſi per ſpaſmum manus extrema in digitos deſinens, curvata introrſum, verſus cubiti & radii oſſium compagem pertraheretur. Dolores urgebãt vehementiſſimi: ſomni veró prorſus exularant. Maculæ rubræ ſatis amplę, in facie quinque: in manu dextra a carpo

ad cubitum, tres vel quatuor minores apparuerunt. Scabies nulla.

Tyrocinia artis cúm Dresdæ Misniorũ myropola ageret, meminerat celebres Medicos, operosam quavis Panacęa certiorẽ, cutaneis affectib. profligãdis instituisse Antidotũ, quã ut conjugi benemerenti opitularetur, confecit. Materia & compositionis ratio hæc est. ♃ ligni Indici ℔.v. Radicis Lapathi acuti ℥ iij. Myrobal. Chebul. Citrin. Indor. Emblicor. ana ʒ ij. Gran. Juniperi, Rad. Enulæ campanæ ana ℥ v. Hermodactyli, baccarum Lauri ana ʒ xv. Santalarum omnium ana ʒ j. Aristolochiæ longæ ʒ ij. Foliorum Senæ mundorum ℥ xv. Infundatur primó lignum per se in ℔.v. aquæ ferventis per 12. horas, postea coquantur blando igne, addendo cætera, recto artis ordine, ad medietatem. Stent donec refrixerint, colaturæ fervidæ & forti expressioni iterum injice Rhabarb. electi, Turbith optimi añ. ℈ij. g̃. v. Ell. Diacatholiconis, Cõf. Hamech ana ʒ ij. Dissol. in aquis Scabiosæ, Lupuli, Fumarię ana ℥ iij. Syrup. fumariæ ℥ xv. de epithymo ℥ v. Bulliant leviter semel atq; iterum aromatisando cum

sp.aro-

ſp. aromatici roſati ℥ j. Cinamomi optimi ℥ ij. Miſce, fiat lege artis potio. A ſecundo hauſtu quaſi exonerata cœpit agilius brachia movere: tertio die elicuit ſudorem, ſuccis Scordii, cardui, Mithridato permixtis. Probé ſucceſſit. Bis reiteravit Antidotum, ſexta ſudorificum: extra omnem teli jactum poſita integreq; convaluiſſe videbatur. Dum calidis ſeſe foveret, ſudori proliciendo occuparetur, perbellé ſe habuit. At quamprimum in publicum prodiit, tempeſtate uda, Auſtris flantibus, glacie nivibuſq; diffugiẽtibus, verna aeris inæqualitate, humoribus nimirum commotis, priſtina redivivafuere ſymptomata, & quidem nocturno tempore, volutationes in ſtratis continuæ, locus quietis nuſquam repertus. Guajaci lignum hîc infame habetur: & lue polluti Venerea, convictum eorum quovis refugiente, publica notantur infamia: (haud aliter ac lepra infecti in populo Hebræo extorres reddebantur) ita ubicunque ligni mentio fit, actum feré de ægri exiſtimatione, & bona fama videtur. In honeſta, & integerrimæ famæ matrona huc confugere,

prima fronte, religio fuit: ceu sacram anchoram, ad extremum, cæteris frustra tentatis, in abdito asservandam censui. Horrida immaniq; scabie laborantibus aliis vicinas suaseram thermas, non quód profuturas judicarem: sed dubius animi, hac ægrorum insolentia, & in victu, contumaci negligentia, ne regulis quas in Ligni usu præscribimus & legibus se includi paterentur, (compedibus se vinciri vel pedicis constringi murmurant) consultius visum fuit, ut suo malo sapere discerent, & certum præsidii genus postea spe frustrati avidius expeterent. Hæc etiam languens uná cum sorore thermas adire decreverat, ego veró ad curas medicas avocatus discessi. Paucis diebus interjectis Pharmacopœus ad me per literas: Consuluisti, inquit, conjugi ut thermis lavaretur: at ipsa exploratum habet, ut quotiescunque labro aquæ dulcis se immerserit, dum aquis tepentibus deliciatur, dolorum sit expers: ubi pedem extulerit, ilico recurrere & infestiores fieri dolores. Suasum ipsi, ut Guajaci biberet decoctum: quocirca meo se commissurum hoc arbitrio: se petere, ut diligenter

expensis & rationum mearum momentis examinatis, eam quamprimū certiorem reddam, quid hac in parte fieri velim. Occasionem etiam de aliis bene merendi oblatam repudiare nolui: unicam hanc viam sanitatis recuperandę superstitem dixi: in vulgi deliri judiciorum perplexitate, famæ ipsius consultum me voluisse, veritus, ne lue nefanda correpta publicé diffamaretur. Rumore plebis spreto, e radicib. polypodii, cicoreæ, herbis, fumis terræ, cardui, turionibus lupulorum, asparagis recentibus, & id genus aliis, cum passulis & senæ foliis sero caprino coctis aliquot dies apozema propinatum. Communem dextri brachii secuit venam, pillulis purgata, decem & octo dies Ligni sancti bibit decoctum, canonibus consuetis observatis. Persuaderi ut prorogaret potionem, minimé potuit, vel quia desidem domi latitare non libuit, perpetuó debilitate culpata: vel quia nimium sibi blandiretur & viribus plus justo fideret, eó quód primo protinus biduo, acu pingere, texere, aliaque muliebria exercitia domi tractare inciperet: brachia sursum attolleret, manuum-

que officio alacriter, doloris expers, toto
eo tempore perfungeretur. Ædibus in-
cluſam feneſtrarũ proſpectu arceri, ſum-
ma erat moleſtiarum portio. In publicũ
egreſſa, aere denſo, pluvio, nebuloſo, pro
anni tempore, tunc rerum potiente, &
accuratiore victus ratione poſthabita,
(cúm neque vini uſu penitus abſtineret)
decimaquarta die recurrerunt eadẽ ſym-
ptomata longé quám anté vehemẽtiora.
Turpetum illud execrandum experiri,
& præcipiti diſcrimine vitam negociari,
animamq; redimere placuit. Tenglerus
quindecim pillulas exhibuit devorandas
hoc ordine: quinas ante cœnam, ſequẽti
die mané & veſperi, totidem. A prima
ſumtione vomuit multum, & quinquies
alvo dejecit: a ſecũda iterum, & vomuit,
& ter dejecit: poſt tertiam utraq; multi-
plicata virium ingentem edidere ſtragẽ.
Sputum altera ſtatim die apparuit, ilico
lingua in tumorem conſpicuum valde e-
levata, rictu diducto, fauces implevit:
palati cœlum ſive fornicata capacitas,
non ſufficiebat (horrendum viſu) linguę
intra ſua ſepta continendæ quin extra la-
bia promineret: occludere os aut labra
con-

conjungere nullo modo potuit. Tertia plané obmutuit, ut a nemine loquens intelligeretur, ſoloque nutu, animi ſenſa proferret: imó ſpiritus viis compreſſis, ſtrangulationis periculum in procinctu erat, oborta etiam magna raucedine, gutture & faucibus nimirum excoriatis. Gargariſmata illis familiaria præſcripta ex aqua ardente, quam vinum quoque ſublimatum dicunt, cui Zuccarum Candum & mellis nonnihil immiſcent, cúm interea Æſculapius ille (ſi Dis placet) oblatis pillulis, per emiſſarios rem gereret, neque ad ægros poſtea unquam reverteretur. Indigné hoc tulit myropola medicis rationalibus familiariſſimé converſatus, e roſis, plantagine, mali corio, & ſimilibus, aqua prunellæ incoctis, ſyrupoque Myrtino & de roſis ſiccis admiſtis, collutionem oris inſtituit. A cujus uſu lingua confeſtim ſubſidere cœpit, & intra ἕρκος τῶν ὀδόντων ſuos inquam carceres ſeſe recepit, perpetua tamen ſalivatione ad decimumquartum, imó etiam vigeſimum diem excruciata, quo die, illi egrediendi facta poteſtate, ul-

tró unam adhuc adjecit hebdomadem.
Intra quod tempus omnia pessum ive-
re symptomata, & turpis macula quæ
dorsum fœdaverat, licet contumacissi-
ma, tota est abolita. Num reliquiæ medi-
camenti, renes & intestina turbantis, aut
diætæ vitium, certé tribus póst septima-
nis crudelissimos dolores colicos & ne-
phriticos illi invexerunt, ut levidensia
priora quæ tulerat, si hisce compararen-
tur doloribus, asserere non vereretur.
Domi cúm essem, his malis subventum
pauculis diebus. Nunc incolumis vivit
crebro usu extracti angelicæ, nisi quód
corp⁹ probé munitũ esse oporteat, ut ne
flatũ quidẽ frigidiorẽ admittat, cuj⁹ me-
rito etiam podagricis tentata fuit tormẽ-
tis. Hujus soror, ætate major, Scheit-
termanni primarii Pandochæi uxor, car-
nosa, frigidioris & humidi temperamen-
ti, una & eadem hora balneũ petiit: tot-
idem cucurbitas affixit. E septem, sola,
quæ sub dextra scapula erat, vulnerata in
ulcus degeneravit. Ardor vehemens.
Caro exesa, foveam, cui articulum pri-
mum indicis digiti inseruisses (nudam
carne costam dixisses) detexit, latitudo
ut

ut quadrans taleri numiſmatis. Emplaſtra balneator diu adhibuit. At movendo cúm parum promoveret, quidam noſtras illius affinis emplaſtrum nigrum, arcanum nemini revelandum (e ceruſſa, maſtiche, in oleo lini ad nigrediné uſtulatis forté conflatum) ſæpius reiteravit: Fruſtra. Vlcus obduxit cortex durus, ſcabricie aridus, craſſitie digiti cutem ſupereminens, qui pruritu intolerabili excitato, cúm unguibus diſcerptus eſſet, ſubtus novo germine repullulavit iterũ. Ab aromatario emplaſtrum de Meliloto illitum, quod eſcharam quidem ſuſtulit, ea tamẽ paucis interjectis diebus, denuo & fœdior ſuccrevit. Hic veró minimé prætereundum, dolores etiam anté ulcus occluſum hanc infeſtaſſe, quod pleriſq; non niſi vulnere conſolidato evenit. Vidi eam a poplite, per ſuram univerſam, (ventrem carnis tibiæ objectum) calcaneum, talos, tibiæ apicem, ſolo perioſteo membrana quaſi tectum, dolores crudeliſſimos perpeti, ut ejulatus & clamores ferinos, ſi ſtragulis paulló pedem promeret, ederet. Adeó tamen fuit pervicax & præfractæ contumaciæ, ut nullum pror-

ſus ore admitteret remedium: ægré ipſi
perſuaſi, ut ſerum caprinum cum Zuc-
caro, vulgaris potus loco, ad biduum bi-
beret. Præter dolores, qui jam corpus
univerſum obſederant, totum præ puſtu-
lis corpus tuber erat, ut nec ſtare, ſedere,
neque ambulare jam poſſet: lintea pure
fœtido ulceribus manantibus imbuta,
corpori mordicus adhæreſcentia, ſi avel-
lerentur, cortices quidem uná detrahe-
bant, ſed vulnera & dolores multiplica-
bant. Pertinacem illius animum tam
horrida mala neque flectere neque fran-
gere potuerunt, Turpetum dimidiati, ob
infirmitatem (ut agyrtæ referunt) doſi
accepit: quocirca nihil emolumenti con
ſequuta, adhuc ἕλκεσι βλυῶν, cadaveri quám
homini ſimilior jacet, ſuæque inobedi-
entiæ meritas exolvit pœnas, cúm un-
ctionibus & ſuffumigationibus Mercu-
reis mallet rem pertentare, quám in-
tra corpus ullum admittere medica-
mentum.

Paullus Burſarius ex eadem cauſa ſi-
nuoſis & cavernoſis ulceribus dextram
tibiam fœdatam habuit, circa malleo-
los potiſſimum: eapropter curam teme-

rariam

rariam aggressus est. Pillulis devoratis causo præhensus, fenestris præ immodico æstu undique reserari jussis, caniculæ ardoribus urgentibus, sanguinis copiosa per alvum excretione, quam θρόμβοι & atræ feces consecutæ, fame quoque cúm ob linguæ tumorem nihil alimenti posset ingerere, enectus, intra paucos dies ejulatu & clamoribus toti viciniæ molestissimus, miseré exspiravit. Inopinatus iste casus multum artificis detraxit autoritati, & solenni pharmaco fidem derogavit, occasionémque certior remedia inquirendi ægris præbuit. Thomas Brenner institor uterque cum conjuge correpti. Illa mercedem pacta, cúm denas tribus ex ordine diebus assumsisset pillulas, intendi & intumescere crura in vastam sensit molem. Vomitibus ꝑ more exagitata, vase testaceo excepit rejectamenta, cujus parietibus circumquaq; vidit hydrargyrũ crudum adhæsisse: ilico terrore ꝑculsa, & q̃a pejus se habere animadverteret, nunctiũ remisit impostori, quẽ cernebat pro foribus, ne spiritũ olidũ admitteret, pugno nares & labia comprimentẽ, eminus inquirere, quinã valeret:

neque precibus adduci posse, ut cominus
aut tágeret, aut eam alloqueretur. Hun-
nobrcda ad equorum mercatum huc se
contulerunt Judæi duo. Eodem balneo
inquinati, alter feriis Pentecostes extin-
ctus: alter elephantia obductus miseram
traducit vitam. Dietrici Molii filia vir-
go, forma egregia, puella lectissima, jam
nubilis, miserandum in modum defor-
mata, restituta quidem est Turpeto, ve-
runtamen pustulæ nuper frontem & pal-
pebras denuo occuparunt: quibus illi ad-
hibent liquorem luteum, mordacitatis
experté, (gummi fortassis Guajaci, quod
illi a liquore & alkali separant) qui eas ab-
olere quidem visus est, non tamen secu-
ros in universum reliquit ægros, ita ut ve-
ré se & ex toto immunes asseverare aude-
rent: imó latet semper aliquid virulentię,
quod aliás repullulat: & recidivam per-
petuó minatur. Forté avaricia medica-
strorum, ut semper esset quod deglube-
rent: vel malignitate, a deleterio medica-
mento nondum perdomita, novaq; sem-
per moliente accidentia. Vt curiosis in-
geniis rara, cara; quotidiana veró vilesce-
re observamus: ita repudiato Turbante
phar-

pharmaco, Evancicium duobus hinc diſſitum miliaribus ad balneatorem concurritur. Eó primus Cerdo, póſt Stendlianus, opulentiſſimi Senatoris, quadraginta quinque annos conjux, demum etiam Pandochæi uxor, profecti. Hic fabæ magnitudine electuario purgante exhibito, deinceps perpetuo Laconico eos incluſit, fumū e Cinnabari ſubdidit, ita tamen ne ſuprá quám vellet aut ferre poſſet, urgeret quenquam. De quo amicus ad me. Noſter Chirurgus, ditiſſimi illius veſtratis uxorem non ungit ſed lavat, & dedit illi aſſumendum ſuave, ut ipſa narrat, eclegma, quod ei omnes dentes labefactavit. (ὑπερβολικῶς Cerdo inquiebat ſe ordine in menſam potuiſſe dentes loculamētis exemtos collocare) Hydrargyricum ergo: & pro pillulis electuarium, quod haud ſcio an novum ſit. Hæc ille. In eo tamen probandus eſt, quód diætæ leges non omnes antiquaverit, ſed hypocauſto incluſis aeri omni interdixerit, ſudores extorſerit, vino tamen conceſſo, cætera ſolertem ſe prębuit. Egenorum ſortis miſeratus & ipſe, ne ἀσύμβολος & ocioſus cladis miſerandæ ſpectator eſſem, vulgo

paratu facilia & ſine impendio remedia,
domeſticis & indigenis conſtantia plan-
tis, collegi: diæta modoq; utendi præſcri-
ptis, paucarum horularum laborem, Se-
natui obtuli. Præfatus hic baſin curatio-
nis in ſudoribus promovendis conſtitu-
tam: diſcriminis plenam per Mercurium
curãdi rationem: Pulverem ſenæ præpa-
ratæ D. Montagnanæ præmiſi: legibus
phlebotomię cuſtoditis axillarem dextri
brachii, bubonib. abſentibus, ſecari juſſi.
Inſtitui potionem ex decoctis radicibus,
enulæ, polypodii, angelicæ, lapathi ma-
ximi, diptami, Imperatoriæ: Herbis veró
cardui benedicti, chamæpitidis, ſcordii,
fumariæ, cicerbitæ, ſcabioſæ, veronicæ,
lupuli ſalictarii, phyllitidis, ſcolopendrię
veræ: Item floribus borraginis, lavendu-
læ, ſambuci, additis Sena, corticibus ve-
ratri, cum ligno ſancto, ejuſque cortice.
Aliquot poſt aſſumtum decoctũ diebus
e maſſa pillularum cochiarum cum ve-
ratro præparatarum aggregativarũ, & de
hermodactylis catapotia imperavi. Poſt-
ea e ſuccis ſcordii, cardui, fumariæ, me-
liſſæ Turcicæ, veronicæ, ſcabioſæ exi-
guo Mithridato permiſtis, ſudorificũ ve-
hemen-

hementius instituí, ut decoctionis vim sudorificam ignaviorem forté, exstimularet: Pustulis & scabiei initió aqua stillatitia e resina larignea oleo Tartari cōdîta, etiam decoctū Guajacinum erant institu ta: quorū illitioni si non cessissent, subinde acriora & pollentiora, nō præterito etjam oleo atramenti sutorii aqua fragariæ vel scabiosæ diluto, succedere poterant. Numerus dierum pro affectus contuma cia & ęgri tolerātia definitus erat, certoq; ordine cūcta rité disposita, ut medicamēta ex officina ætati & sexui cuicūq; (ut seplasię ministri a me edocti fuerāt) accōmoda, levi precio mercari etiā inopibus licuisset. In morbi ne decrementū culpā cōferas, aut ꝙ operā meā minus gratā ha berent, dubiū. Nullus mehercule ad hoc præsidii genus cōfugit præter alutariū & plostrariū quendā: cōsilia nisi manus ope ratio accederet supervacanea & frustranea dicētiū. Quinimó tā alutarius quám redarius vehicularius fabricator, duri agrestesq; homines, sibi de perfecta curatione prius cautum voluerunt, ne artis manuariæ operis neglectis sanitati recuperandæ dum vacant, dubio eventu duplici multati dispendio inanes quoque

facerent ſumtus. Equidem alutarii ge-
nu dextrum, locus inquam cucurbitæ ul-
ceribus cruſtaceis, ita callo contracto ob-
duruerat, ut ęruginis, chalcãthi, neq; cal-
cis vivæ applicatione ὑπερσάρκωσις reſecari
vel abradi potuerit, quæ is ſummo quidẽ
cruciatu conciliato, animo tamen feroci
(cujus nam uſus conſilio incertum) ſæpe-
numero aſperſerat. Hac ratione, de meo
benemerendi ſtudio aut medicaminum
ſucceſſu haudquaquam mihi gloriari
licuit.

Exempla hæc omnium languentium
hiſtoriam complectentur. Operoſum
enim neque operæprecium foret, ſigilla-
tim omnes, aut nominibus duntaxat im-
mutatis, accidentibus ſimilibus, eadem
ſingulis ægris recenſere, cúm commu-
nia omnibus fuerint, neque quid diſ-
crepans hactenus obſervatum fuerit.
Quocirca conſequens eſt, ut de origine
& cauſis aliquid in medium proferamus,
quæ ſi non cuivis ἀποδεικτικὰ videbuntur,
cogitet in arduis rebus & voluiſſe ab-
undé magnum olim habitum: munere-
que noſtro nos perfunctos arbitrabi-
mur, ſi non rationi diſſona, aut vero mi-
nimé

nimé congrua protulerimus, loco relicto argutioribus, qui acumine ingenii penitiſſima pervasêre naturæ penetralia, & non tantúm veriſimilia, verúm etiam cauſarum cum effectibus, vera conjunctione, mutuam colligantiam, quaſi ob oculos ponere, omnemque ex animo dubitationem eximere poterunt. Ordo hic erit. Diſſertatio habebitur: an novus ſit morbus: ſi talis, in quam claſſem redigendus: cauſas putatas non eſſe effectrices, nec primarias, neque proximas: non partes balnei integrales ſive conſtituentes: non ſilices ignitos: non vaporem fervidũ illinc elevatum: non σικύαν περισπωμένην, cucurbitam inquam attractricem: non ſpiculum cuti perfodiendæ deſtinatum: nõ unguen quo inflicta vulnera oblinuntur, non denique balneo præfectum: ſed inquinamentum aliunde aſportatum, levibus exordiis incrementa cepiſſe, & cõtagioni prorogandæ anſam præbuiſſe: ubi quædam de ortu & cauſis tam ſublimibus quám proximis adjicientur. Extitiſſe novos, ævo priore incognitos morbos, præter veterum teſtimonia exemplis illuſtria, etiam recentiores oſtendũt:

In certa veró terrarum parte, repenté gigni vitia insueta, illinc undique dissemi- nari, tam certum quám quod certissimũ est. Stomacacen, & Sceletyrben Germanici Cæsaris ad Rhenum castris apparuisse, vitium e fonte haustum, antitodum illi a Frisiis herbam Britannicam ostensam: veluti Mentagram Tiberii Claudii principatu in Italiam irrepsisse, Perusino Equite ex Asia contagionem importante: Carbonem, Elephãtiasin, Gemursam, certis temporibus apparuisse, jam obliteratas esse, auctor est Plinius. Colicam affectionẽ in Italia cœpisse, & per Imperii Romani regiones pestiferę luis modo grassatam, in comitialẽ & paralysin transiisse (quibus affectibus medicus Italus infideli & temeraria victus ratione instituta, præter opinionem remedium attulit) Paullus ab Ægina, secũdus a Galeno, medicorum antistes, testatum facit. Suffragium illi salva veritate ferre possum, qui octavum vel nonũ agens annum in Panodacia nostra Gregorium Wizaknaii, primum ingenii formatorem, virum in primis eruditum, colico infestatum & extinctum cruciatu, meminerim. No-

vus

vus tum morbus, per urbẽ de novo morbo, nomine infausto, peregrino, nusquã audito, murmur ingẽs, haud aliter ac Romæ, cúm Tiberius edicto promulgato, valetudinem incognito Coli nomine excusaret. Vidimus eum artus resolutum, calcibus petere, morsu ad se accersitos comprehendere solitũ pueros, cúm aliás Orbilio magis plagosus, manuum auxilio (morbo etiam impatientior redditus) se destitutum, animo angeretur. Ex eo tempore, adeó invaluit, & familiaris fact⁹ est morbus, ut populares fide digni ad me retulerint, etiam recẽs in lucem editos infantes, ex utero hanc luem secum attulisse, & paucis interjectis diebus, artuum beneficio destitutos, omni motu privatos fuisse. Quod minimé miror, cúm Gulielmum de Lippa Perchtoldi Marsalci filium sexennem e colico paralyticum viderimus: unde beneficio naturæ & ætatis emersit.

Progressu ex illis regionibus facto, deinceps vicinam Pannoniam, Austriam, Moraviam, cum aliqua parte Germaniæ, ita oppressit malum, ut ingenué affirmare possim, apud nos, e denario ægrorum

numero vix duos reperiri qui colicis non
conflictentur morbis, eorundemq; pau-
cissimi paralysin evadant: & contumaci
huic malo profligando, colluctandũ no-
bis plus esse, quám omnibus reliquis, quę
hominem infestare possunt, ægritudini-
bus. Ita ante annos plus minus triginta,
peregrinus habitus, modó endimus fa-
ctus est. In Italia certé jam dudũ evanuit:
(ut verum sit, morbos oriri, durare, & de-
sinere certis locis) cui rei fidem facit vel
hoc, quod neque per Gallias, vel Italiam,
præceptores nostros, publicis lectioni-
bus, colicæ in paralysin transeuntis men-
tionem habuisse, neque lucubrationes
ipsorum literarum monumentis cõpre-
hensas, illius meminisse sciamus. Imó si
qui illinc, ut solent, medicinæ ad nos fa-
ciendæ gratia commearint, & ex impro-
viso illis occurrerit curandus hic mor-
bus, viri, aliás solidioris scientiæ & erudi-
tionis, mirum quám turpiter, antequam
ei consuescant, suam prodant inscitiam.
Solus veterum, præter Paullum, Prin-
ceps Aboali, capite de Paralysi, docet,
ceu per crisim, e colo, materias in nervos
proturbari. Nisi hoc censu collocemus
Hipp.

Hipp.6. Epid. Com.4. Textu 3. ubi fluentium in articulos humorum in colum factam transmutationem asserit, eoque Arthriticum fuisse ἡσυχώτερον, ac si daretur e colo in articulos, & vice versa, materiæ transitus. Neotericorum Erastus exquisité colicam, quo pacto in paralysin degeneret, annotavit, cui posteritas vel eo nomine plurimum debebit.

Sudor Anglicus, violentissimo impetu ortus, κατακλυσμȣ̃ instar, multas obruit regiones, rapidissimo cursu suam absolvens periodum, nomine solúm nobis notus, dudum disparuit. Luem Indicam novum fuisse morbum, indignatione & ira Dei, merita supplicia, pœnasque nostris peccatis irrogantis, ex America in nostrum orbem translatum, qui de eo volumina congesserunt, satis superque demonstrant. Dantur itaque novi morbi, & ex pravitate humani victus, senescente seculo, omnibus inextricabili fato in pejus ruentibus, verisimile est, novos nascituros, futuris seculis, plurimos, nobis ignotos morbos. Quod etiam Proclus e porticu Stoicorum asserere nō veretur, quemadmodum patrum, avorum,

nostra quoque memoria, plurimas artes
de novo emersisse, inque lucem prodiisse
meminimus, quarum scientia olim mor-
tales latuit: plures superesse, nō vana con
jectura, ex præteritis futura si metiemur,
augurare licebit, quæ aliquando in poste
ritatis cognitionem ventura sunt: Fati sic
volvitur ordo. Hic quem describendum
cœpimus, licet prima facie obiter ceu per
transennam examinatis symptomatis no
vus non videatur: veruntamen impuni-
tate a paulló anté recitatis autorib. sum-
ta, cur novum dicere non liceat? Equi-
dem hîc insuetus, nemini anté visus, in-
cognitus, origine, impetu, motus celeri-
tate, periodi sive decursus exigua dura-
tione, & quód nullo ætatis & sexus discri-
mine habito, quemvis impetiverit, mul-
tis etiam peritioribus rerum naturæ per-
scrutatoribus admirationem peperit.
Quapropter vel novus, vel insolens his
potissimum regionibus, ubi nihil simile
conspectum vel observatum fuit, dici ju-
re potuit. Quid obstat & Epidemium
nuncupari, cúm πολλοῖς ἐν ἑνὶ γεγένηται χωρίῳ, et-
jamsi absque pernicie vitæ. At quia ne-
minem ocyssimé exanimavit, pestilen
tis sive

tis ſive τοῦ λοιμοῦ (διὰ τὸ μὴ πολλοὺς ἀναίρειν) cognomentum Galenici decreti ſentētia Textu ſecundo Comment. tertii, in 3. Epid. Hipp. illi minimé competit. Certé animos ægrorum occupavit ſuſpicio, non niſi divinitus irrogatam labem, cúm abſque manifeſta cauſa, agmina pollutorū, immani ſcabie, & fœditate, cui mors eſſet præferenda, novo exemplo intuerentur. Ad quam igitur tribum, ſi novus, referendus? Certā ſedem olim, ſi emerſiſſent, novis priſci tribuerunt. Mentagram licheni ſubjecerunt: Plinii ſtomacacen Borealium, totiuſq; orę illius maritimæ ἐπιχώριον malum Schörbuykum indigitāt: Anglicus ſudor inter ephemeras letales locum ſortitus eſt. Noſtri ſi totam ſpectes idæam vel formam, accidentia veró accuratiori ſubjicias calculo, lui Indicæ perſimilem, ita ut eundem, aut illi quám maximé affinem, non injuriâ dixeris. Veruntamen quemadmodum ſimilia non ſunt eadem, ita hîc quoq; diſcrepantiam reperire eſt. Dolor capitis, ſcapularum, tibiæ, tergoris totius ulcera fœda, puſtulæ, calli, gummata, utriſq; communia: At alopecia, ſeminis proflu-

vium, bubones Venerei, carioſa præpu-
tii ulcuſcula (quibus ſolis proditur Indi-
cus) hîc minimé conſpecta fuere. Frivo-
lum hoc dixeris, cúm ad eſſentiæ conſti-
tutionem nõ neceſſarió omnia concur-
rãt accidentia, ut neq; ad cauſam omnia
effecta: diſſonantiam levem apparere in
materia & membro, quod contagionem
primarió adeptum eſt, & hanc non ma-
gni momenti. Eſto. Quid veró de cauſis?
Indica, etiã lues Venerea eſt dicta, quód
vix vllus, citra congreſſum Venereum, ea
labe viſus eſt aſpergi: contactum obſcœ-
norum partium videtur neceſſarió requi
rere hujus conſtitutio: eapropter mem-
bra quæ pudor occulit, & generationi na
tura deſtinavit, primó polluta, toti poſtea
corpori virus impertiuntur. Sunt qui e
ſtragulis & linteorum ſordidorum uſu,
hauſtum contagium (atro forté cygno
rarius) affirment, vel ut prætextum ſuis
turpitudinibus afferant, ementiuntur,
quos non multum morabimur, cúm re-
gulæ de iis quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ſic ſe habent,
tradantur. Hîc veró anus effœtas, ſeptua-
genarias, virgines pudicas, viros ſenato-
rios graves, matronas honeſtiſſimas, ru

ſtico

ſticos terra ſubigenda improbis duriſque laboribus fatigatos, & qui cum aratro & ſarculis cõſenuerunt, hac ἀφορμῇ luem cõtraxiſſe non modó aſſerere, ſed vel ſuſpicari quidem ratio, experientia, pudor, & verecundia prohibent. Adde quód in balneo exordia lues cœpit, loco publico, ubi ejuſmodi illecebris (ut Cynicis belluino ritu in propatulo) locus non eſt: neque quiſquam extra balneum reperitur comprehenſus. Non conjuges ſeſe mutuó infecerunt, nõ qui pietatis cauſa, vel obſequii debito, miniſteria ægris præſtabant, contagionem ſenſerunt, ut neq; ex domeſtico familiarique conſortio, virus adhuc aliis impactum fuerit. Verendæ & genitales partes, illic ulcuſculis & callis quaſi περιδρόμοις infeſtatæ: hîc caro cucurbitæ ſubjacens primũ ulcere putruit. Differunt itaq; nonnullis accidentibus & invaſionis modo. Quibus non obſtantibus, ad Indicum eſſe referendum vel ἀπόδειξις nos Hippocratica δήλει ἡ ἴησις cogit, ſiquidem iis ceſſit remediis, quibus in illius profligatione uſus eſt. Serius cognatio illa deprehenſa, cúm nullus aruſpicũ, vatum vel augurum etiam per ſomnium

ariolari potuiſſet,tam improviſo,& inopi
nato,malum ignotum,in plebem univer
ſam, ſæviturum fuiſſe. Ita clanculum ra-
dices egit, & levioribus domari dein-
ceps cúm non poſſet,ad ἐσχάτας θεραπείας ne-
ceſſarió deventum. Adde Archigenis
de conferentibus argumentum. Deco-
cto Guajaci adjuti ſunt, cujus non pro
morbi contumacia, ad longiorem die-
rum numerum uſu prorogato, quid mi-
rum,ſi non ex toto, & quidem radicitus
extirpatus fuerit morbus? Fractæ equi-
dem ſunt ejus vires, uſque adeó ut reme-
diis ſuccedentibus facilius poſthac ex-
pugnatus fuerit. Sudores magnum at-
tulere prę ſidium,qui aut Mithridato,aut
ſuccis calidioris temperamenti, expreſſi
fuere. Etiam qui præcipitatum turbans
exhibuerunt, melius ægrorum ſuæq; fa-
mæ conſuluiſſent, ſi catharticis præmiſ-
ſis ſudoribus eliciendis ſeduló vacaſſent.
Laconico eos Evancicenſis incluſit,cha-
lybis ferríne laminas candentes, aqua a-
ſpergens fovit tantiſper,ut cutis ſpiracula
hiarẽt,& ſuffitui Miniato iter patens cor-
pus ſubeũdi redderetur: quo tamẽ Zabr
dovicenſem pellionem ſuffocavit. San
hydrar

hydrargyrum unicum luis Indicæ curandæ antidotum multi asserunt. Meminimus Rondeletium Præceptorē Barbarossæas celebrantem pillulas: imó severé interminatum, ne in officinis quisquam parari præciperet, præstare videlicet, calumniæ vitandę gratia, domi quēvis suos in usus conficere, ægrisq; distribuere. Etjam ante sexdecim annos, Basiliensem Medicum primarium harū beneficio acquisitum prædicasse audivimus lucrum. Turpetum Minerale Andernacus, voluminibus de veteri & nova medicina, describit, Ostrutiumq; alio nomine vocari inquit; modū assumendi tradit, annotatis quæ malignitatem ejus corrigere valeāt. Pondus granis tribus, quatuor, ad summū quinq; definit, cum electuario rosato vel vino generoso, pulvere margaritarum, electuarii dia moschu, & diambra, ex brodio nucis muschatæ, in pillularum figuram reduci jubet. Sudorem imperat, si bis terve assumatur, brevi extirpatam luem pollicetur. Quercetanus operosam illius confectionem, exquisitissimé descripsit, ad grana octo, præmissis debitis vacuationibus, ascendit.

Mirari tamen ſubit, eos, qui tam tutó &
impuné, Mercurium ſuum, tam crudum
quám præcipitatum, aſſumi poſſe & ſibi
& aliis perſuadent, cur vomitariam facul
tatem ipſi non adimunt? Vulcano toties
traditum, ſæpenumero fixum & refixũ,
cur per ſuperiora non deſinit purgare?
Mitene vel benignum hoc medicaminis
genus, cúm ἐμετικὰ omnia violentiſſimo-
rũ cenſu habeantur? Veratri omnes præ-
parationes correctivę eó tendunt, ne per
gulam educat materias. Agaricum, ne pa
rietibus ventriculi adhæreſcens, levitate
ſua innatans, vomitum cieat, in paſtillos
redigimus. Tanta ventriculi & actionis
illius ratio habetur, cúm per πυλωρὸν cibi
cocti chylum ſenſim demittere, non per
ſuperius os, ſenſu exquiſito præditum,
convulſionis metu, materias exturbare
debeat. Suntne omnes apti nati ad vomi-
tum? Promiſcué abſq; ullo διορισμῷ omni-
bus datur turpetum, tam qui capite ma-
gno, collo oblongo, pectore anguſto, ſca-
pulis prominulis alarũ inſtar, quám qui
differente ſunt corporis habitu conſtitu-
ti. E loco, in quo coqui poſſunt, materias
non ducendas, in locum ubi coqui non
poſſunt,

possunt, regula est Galeni in Methodo. Ergo non a circumferentia ad centrum. Materiis quę venis sunt prolapsæ, reditus est interclusus: A minus principibus ad digniora, fœdorum ulcerum & pustularum materiem (per σιαλισμὸν inquam) revocamus, siquidem etiam vomitu exinanita restitutionē poscant corporis membra. Estne rationalis Medici, ad fauces, laryngem, linguam, epiglottidem, guttur, animæ canalem, loca inquam spiritui dicata, angustissima, illuviem pituitæ putrescētis proturbare, ubi etiam leves anginæ, suffocationi & ocyssimæ morti occasionem præbent? Suo veró fœtore spiritibus infectis cordi titubationes & syncopes, periculum inquam præceps creare possunt? Causam conjunctam, ipsam videlicet materiam morbum foventem, ex habitu non revocari, neque ad viscera derivari, verúm sublato quasi nutrimento, sua demum sponte exarescere, & persanari, salivam autem colliquata pituita e cerebro, via competenti, defluere inquies. Indicæ luis focus & sedes primaria jecur statuitur, cur itaque cerebrum vacuatur, nisi cephalalgiam creantes eli-

ciantur forté humores? Tantamne vim pituitæ putreſcentis ſolo cerebro comprehendi, quæ tot dierum, ac noctium, continuo decurſu, lacunæ perennis inſtar, ore manat, affirmabimus? Nonne idem præſtiterint, etſi minore copia, atqui minore quoq; diſcrimine, præteritis vulgaribus, & tutis apophlegmatiſmis, hypoglottides e foliis & ſucco Tabaccæ. Si tã innocuus eſt Mercurius, cur e præcipitato reviviſcit, & vomitu rejectus, ab Anatomicis veró inter membranas & oſſa crudus deprehenſus eſt, niſi quód omnem naturæ in ſeſe actionem repudiat? Vnde igitur, quam Medici requirũt medicamentorum a calore nativo depromta actuatio? Cariem oſſium num humori erodenti, vel hydrargyro, mordacitate ſua exedenti, & perforanti, etiam ſolidiſſima oſſa, acceptũ feremus? Illi minimé, cúm & ſanum corpus acerrimis nonnunquam ſuccis redundet, qui tamen nõ carioſa, vel teredine quaſi exeſa reddant oſſa. Naturam priſtinam ignis mangonio non amiſiſſe, argumento ſunt annuli & numiſmata aurea, ore detẽta, momento & unico protinus afflatu hydrargyro dealba-

alba-

albata: quo loci absq; scelere silẽtio præteriri non possunt bullę lotio innatantes, hydrargyro obductæ, ex historia præceptoris Alexandri Petronii Romani medici gloriosissimi, argentum vivum nimirum & per vesicam emictum testantes. Medicamentum tũ veré dixeris cúm naturam mutat: ilicet: Omne tamen agens, agendo repatitur, neque est de medicamenti essentia, ut natura prostrata, ipsum intactum, de illa triumphũ agat, aut ceu Proteus varias formas subeat, ac tandem actione absoluta in seipsam revertatur. Vlceribus κακοηθέσι asperſum, aut adipi permistum, si illinatur, quod præsentaneum sit remedium, etiam vulneribus, pila e tormento explosa inflictis, extra omnem est controversiam. Idem testatur & Monardus Hispalensis Medicus, cúm venenata etiam vulnera, sublimati usu, tam hominibus, quám pecoribus, persanata, dicat: illius veró ob caritatem inopia, succum Tabaccæ vicariam præstitisse operam, certiore eventu, exemplis comprobat. Atqui nec sublimatum intra corpus recipitur, neq; ilico argumentari licebit, si externis membris vulnere

diductis competit, etiam intra corpus periclitandum, aut eoſdem ſucceſſus ſperandos. Præſtiterit igitur, mitioribus primam in experiundo palmam tribuere, puta ligno ſancto, aut ſi contumaciorem ſe præbuerit morbus, ad unctiones prius, demum ad ſuffumigia etiam invitis provolvendum erit: Celſi auctoritate in attonitorum phlebotome cõſulentis, ſatius eſſe, anceps auxiliũ experiri, quám nullum: potiſſimum cúm dubia ſpes, certa deſperatione potior exiſtat. Proinde quæcunque noſtro morbo profligando conduxerunt, omnia a luis Indicæ cura ſumus mutuati, ut jam vulgo quoq; ſit perſuaſum, tam ſymptomatum quám curæ ſimilitudine (per αὐτονομασίαν noſtri, curam, quemadmodum Galli diætam vocant) Gallici hunc morbi non tam ſimulacrum quám ſpeciem eſſe, niſi quod aliunde quám commercio Venereo contrahi poſſe, noſtris nunquam antéauditum fuerat. Sudoribus cicuratum malũ, & iis quidem natuta vel artę expreſſis. Kodroffskius Eques Polonus exercitiis & concitatioribus curſitationibus, multos dies ſudori eliciendo occupatus, nullo uſu;

lo uſus artis præſidio libertati ſe vindicavit. Hiſtoriæ tradunt, Judæos e Betica in Mauritaniam tranſportaſſe luem Veneream, illic propriis & peculiaribus peſſum ire antidotis: qui veró in ulteriorem Numidiam aut Nigriticam Æthiopiam ſe conferunt, ſolius cœli ferventioris beneficio, ſolibus peruſtos, abſque remediorum ope, integritati reſtitutos. Cauſa in promtu eſt, quandoquidem flagitioſos homines ad remos condemnatos, inedia violentiſſimaque corporis exagitatione luem exilio multaſſe perpetuo, ſæpius obſervatum fuit. Poſita vel repetita itaq; hypotheſi, neminem extra balneum inquinamenti ſemina hauſiſſe, cōſequens eſt, ut diſquiramus ordine recitatis balnei partibus conſtituentibus, undenam primarió labes ceu a fonte emanare & ſeipſam propagare potuit.

Ædificio ſeu ſtructuræ univerſæ vitium tribuere, dementis foret, cui nulla in corpus datur actio, neque contactus: ad aerem porró recurrendum foret: ut neque apodyterio, ubi prius lavaturi veſtimenta exuunt, niſi in iis latuiſſe virus dixerimus. Fornax pręterea, ſeu caminus

ardens visitur, sub cujus testudine, materies substernitur igni succendendo: supra testudinem acervus exardescentium silicum congestus, cui humore affuso, vapor excitatur fervidus, qui partim spiratione haustus, partim corpus totum ambiens & subiens, calorem nativum torpentem exuscitat, ut mutuis conjunctis operis humores tenues supervacaneos per sensum fugientia cutis spiracula sudoribus extrudant. Aqua deinceps tepida corpus probé fricatum, sordibus strigili, pumice, vel panniculo aspero extersis, abluitur. Calfacto corpore, sanguine cũ spiritu evocato, quibus cordi est, medica affigitur cucurbita, scalproq; chirurgico penitius adacto, epidermis, nõnunquam vera cutis cucurbitæ ambitu comprehensa perfoditur, repositaq; cucurbita, sanguis e capillaribus venis elicitur (scarificationem σικύαν μετὰ καταχασμοῦ, ut Ianem κύφλω, dicunt) quæ repetita, non levem cruoris educit, pro impactarum numero, & corporis plethorico habitu, quãtitatem. Deliniuntur postmodũ stigmata seu vibices unguine aliquo, tam ut scabritiem e punctura contractam tollant,
& ut

&ut dolore mitigato, cõsolidationi subserviant. His vulgus semina latuisse existimat, vel a balnei præfecto, collega, ministrantibus servulis, & ancillis, promanasse constanter asseverat. Persuasionem hanc antequam mentibus eximamus, considerandum erit, quid naturæ tã inimicum, ex toto balneo vel ejus partibus exhalare, emergereve potuerit: aut qua industria, quove humano artificio, venenum ita præparari potuit, ut labes seipsam ita propagaret: demum, an venenum vel contages fuerit, determinandũ erit. Vlcera putruerunt: tetrum olens saliva purulenta, suo fœtore putredinem indicavit: ergo μίασμα σηπεδονῶδες. Venena, nulla inducta putredine, sola vi lethali, quam deleteriam medici dicunt, interimunt. Venenorum nulli communis fit malignitas, sed necato animante, progressus eis interdictus: atqui proposito nobis morbo quamplurimis commune fuit malum. Scopus veneni interitus, contagionis non primarius, sed ut alteri suam impertiatur malitiosam qualitatem: neque perpetuus, cúm paucis exceptis hac nostra

omnes letum evaſerint. Venena e diametro cor oppugnant, & ſæpius expugnant: Hoc malum ſtatiua circum jecur habuit caſtra. Ergo revera & proprio ſignificato venenum eſſe nõ potuit, quod ingenio humano confici (lurida terribiles miſcent aconita novercæ) quidẽ poteſt, at vim ſerpendi, virus communicandi, in quoſvis obvios transferendi, natura ſpeciei conſervandæ ſtudioſé provida, ne in immenſum ſceleratorum effrænis excreſceret malitia, illis denegavit. Arti veró naturam ſuperare in agentibus naturaliter conceſſum non eſt. Cujus igitur generis delibuta fuit fornax & ſilices? quidnam deleterii pharmaci vaporem, aquam, aut ſpiculum polluit? quid virulẽtiæ ſub cucurbita latuit? quid adipi permiſceri potuit, quod laxis habenis ita graſſaretur? ſiquidẽ venena privata ſunt non publica mala, & contagioſam luem arte excitari poſſe nunquam fuerit obſervatum. Exſtant exempla facinoroſorum hominum, qui e peſtilentibus cadaveribus decoctis, pharmaca conflarunt, & peſtilitatem pluribus communẽ in vulgus ſparſerunt. Vt hic authorum fidei nihil de-

hil derogatum volo, ita nuſquam auditum, contagia venerea, aut Indicũ morbum ejuſmodi machinamentis divulgatum, cúm craſſiorem contactum hactenus omnes ſcriptores deſideraverint, licet ratione contagii commune id habeant cum peſtilitate, ut ſeminaria & fomitem a ſe relinquant, unde, habito majoris & minoris, ſeverioris inquam & benigniotis contagis diſcrimine, celerius aut tardius quis ea poſſit malignitate imbui. Peſtis arte invehi poteſt. Ergo & lues Indica. Nulla hæc nituntur conſequentia. Teſtudinem cui pyra ſubſtruitur, vel ſilices ignitos, quis illitos pronũciabit, igne rerum omnium domitore illic ſummis gradibus cõſpicuo? Venenum poſcit exceſſivos qualitatum gradus, ideo nihil ſimile generare poteſt. Calori hîc juncta ſiccitas, quid parturiet? Seminaria & fomes contagii aliquid humiditatis depoſcunt, cujus in flamma nulla, aut exigua admodum portio. Contagium putredinem producit: at præter ignẽ omnia putreſcere poſſe Philoſophus ſtatuit, hunc ſolum immodica ſiccitate putredini reſiſtere docens. Quam igitur luem medio

igne investigabimus, quo etiam durissima metalla lustrantur, & perfectionem adipiscuntur, omniaque illi injecta tandem conflagrant. Par de vaporibus affusione aquæ e bullulis, elevatis, judiciũ esto, si orta attestabuntur principiis. Fovemus interdum valetudinarios balneis artificialibus, decocto herbarum odoratarum laminis ferreis aut lapidibus excalfactis asperso, ubi vapor odorem, qualitates & vires denique omnes decoctionis refert. Balnei fervens vapor, nullam manifestam sub sensum cadentem pravitatem præ se tulit, nihil olidum naribus, nihil nebulosum vel obscurum caligine oculis objectum fuit, unde vel levis conjectura luis præsentis capi potuisset: quæ si a lapidibus exordia cœpisset, prætermitti minimé poterant. Vaporem tamen illum distributioni contagis, & promulgationi strenuam non navasse operam, inficias nemo iverit: sed primam & præcipuam illic sedem ac mineram sive originem statuendam, pernegamus, nisi subjecta unde vaporosi halitus exspirarunt, vitio non caruisse prius probatum fuerit. Oportuisset deniq; omnes qui eum intra viscera

viſcera ſpiratione hauſerunt, non ſolúm eos qui cucurbitas admiſerunt, pari ratione infici. Si aquam accuſaverimus, vel ea quæ ignitis lapidibus affunditur, corruptelæ expers non fuit, vel qua univerſum corpus proluitur, pollutam oportuit. Neutrum jure affirmari poteſt. Si quid in priore labis extitit, igne correctũ vel conſumtum fuiſſe eſt neceſſarium: hac veró, cúm totum corpus non ſemel atque iterum, ſed ſæpius obruatur, veriſimile fuiſſet, cutem quæ primó aquam excepit, ejuſque alterationi expoſita fuit, primúm fuiſſe perpeſſam non per partes, ſed totam, cúm æqué vnum ac alterum membrum tinctum immerſumq; lavacro fuerit. Conſuetudo item obtinuit, ut poſtquam ſudoribus propé diſſoluti fuerint, fœdis cutis furfuribus abraſis, in ſolium præcipites ſeſe dedant, illic longam nectentes moram deliciando cunctentur. Id, eodem aheno hauſta unda, repletur, calor frigida eodem puteo extracta temperatur. Cur itaque non univerſum corpus ilico, porriginoſa ſcabie, tumoribus, puſtuliſq; defœdatum, quatenus tota cutis tacta eſt, apparuit?

Deinde μιάσματα tam fluido ſubjecto cohærere ne potuerant? Viſcidam ſubſtantiam quæ facile diduci, cōtagium diutius aſſervare: ut continuitate multiplicari poſſint, ἐνκρίσεις pro ſubjecto poſcunt. Humidum alieno facilé, ſuo ægré coerceri poteſt termino. Seminaria oportuit eſſe potentiſſima, quæ & puteum inquinaverint, & ignis conſumentis vim dum fervescit aqua, effugerint: illic veró frigus ſcrobis ſubterraneæ vicerint eique inſederint, ut paucitatem vaporum & eorum quoque imbellium (ſi cum calore contuleris) qui e frigidis rebus exhalare ſolent, prætereain. In uſum ciborum elixandorum venit aqua, penitius intra corpus aſſumta nullam peperit noxam. Itaque in exceſſiva humiditate contineri potuiſſe quin diffluerent aut inertia redderentur ſemina, docere prius oportuit. Cutim diſcerpendam? xeris pollutam. Exigua cucurbitæ ſubjectæ portiuncula quam feriit ſcalpellum, recepit inquinamentum. At diligenter abſtergere cutim, ſuperficie tenus aqua vel madore perfuſam, antequam adhæreſcat cucurbita, in more poſitum habēt artifices, ut culpa in aquam minimé conferri

ferri queat: qua cúm omnes æqué perfuſi ſint, rationi videtur conſonum, omnes, non modó quibus cucurbita impacta fuerat, offenſam perpeti debuiſſe. Secus accidit. Par de cucurbita ratio. Si in eis occultatũ delituiſſet virus, omnium veſtigia putredinis conceptacula fuiſſent. Atqui duę vel tres ad ſummum, una plerunque, pro proportione & numero inhærentium cucurbitularum, exulceratione moleſtata fuit. Innumeránc ponemus, aut cõtinuitate in infinitum producta ſeminaria, quæ ſigillatim quanque & centenarium numerum longé excedentẽ infecerint cucurbitam? Vtrumq; rationi diſſonum: ut hoc impoſſibile, ita & illud, quod cæteris intactis uni vel paucis adhæſerit contagium, cúm natura nõ ἐκ τοῦ προαιρέσεως agat, non plus huic quám alteri vicinę inſtillaverit, neque artifex cædem molitus, unam præ reliquis notatam habuerit. Præterea priuſquam impingantur cucurbitæ, ſolertem iis aqua tepida abluendis curam adhibẽt, eas diutius macerant, & qui balneatorum ſuſpectas habent fraudes, ipſimet crebrius fricant, abſtergunt, & tam intus quám foris, ne

quid ſordium aut immundiciei adhære-ſcat, ſolicita indagine perquirunt. Delicatiores e locupletibus, repudiatis vulgaribus æneas ſecum domo deferunt cucurbitas. Quid reliqui imbutæ contagioni ſupererit, quominus extorris a tot ablutionibus reddatur? Si quid ſuperſtes remanſerit, flamma cucurbitæ incluſa, nonne ei abſumendæ ſufficiet? Imó cúm ad ſe trahat cucurbita, ſi quid cuti ſubjaceret virulentiæ (quatenus ſeſe exporrigeret ἐπισπαστική vis ſua) violentius evocaret, quám ut illi putreſacientem impertiretur malignitatem, cúm aliorſum propellendi deſtituta ſit facultate. Vel igitur omnes cucurbitæ fuerant inquinatæ, aut omnes immunes eſſe oportuit. Neutrũ verum. Ergo luis origo illis accepta ferri minimé debuit. Si ſpiculo, minutulo ferramento cutim perfodienti impactã dixerimus luis materiam, in eundem impingemus lapidem. Cur non omnia loca ſcarificata putredinem conceperunt? cur uni ſoli vel paucis numero ea communicatá? Phlebotomum ſpecillum cúm genuinam pellem alt.us ſubierit, veriſimile eſt, parietibus membri ex vulne-

vulnere inflicto divulsi, e vestigio adhæsurum si quid inest toxici, neque reliquum futurum quod secundo vel quinquagesimo ictu, cúm vi adactum ægrius revellatur, communicetur. In infinitum non datur actio neque progressus: infinita non fuit vis, neque fomes immensus. Si extrinsecus, ut ariolantur, spiritu vel afflatu illi fuisset virulẽtia attributa, crebrã de integro cuspis illitionem aut afflationem reiteratam postulavisset, quód in tã numerosis puncturis, velocissima operatione, fieri non potuit: aut si forté tentatum, suspicionis crimine & reprehensione vix caruisset. E napello toxicum qui conficiunt feris interimendis venatores, (ejus merito Hispani hierva dellos balastrieros indigitant) spicula aut sagittarum mucrones ad cujusvis feræ ictũ absumto veneno, denuo relinire necesse habẽt, eoque vasis e bovis cornu affabré factis inditum circumgestant. Huc accedit, quód absoluta unius aut alterius scarificatione, hebetioribus redditis, ad cotem, vel lora in hunc usum confecta denuo scalpellis obtusis acies inducitur, splendore uná allato, qui nihil sordidum

inhæsisse, quód vel actionẽ celerem cunctando remorari, vel infligendo, vulneri venenum transfundere potuisset, manifesté arguit. Pinguedine delibuta redduntur stigmata, remotis jam scarificatione finita cucurbitulis. Ea latuisse abrasum virus, sunt qui suspicentur. Quisnam eó seminaria abdidit? quo artificio eó occultata aut inclusa sunt? Sævum olei loco, lucernis nostri materiam flammæ subministrantes, adhibent: illi quo pacto permisceri potuerunt μιάσματα, cúm naturæ solius sit tota per tota miscere? Cur artifex ungens frequenti tractatione non impetitus prius quám unctus? Vnius cucurbitæ vestigium cur putredinem concepit, omnibus ex æquo delinitis? Deinceps ignis accenso ellychnio nonne potuit, si non prorsus absumere, attamen aliquantisper corrigere virulentiam illã? Eadem repetitur κράμβη. Extremó suspicionibus tantum fuit indultum, ut affirmarent Adamum cum collega Ambrosio Indico morbo laborasse, & opera chirurgi Evancicensis restitutos olim fuisse: nunc etiam exuvias quasi veteres redivivas contagio occasionem dedisse.

Hi contrá conſtanter pernegare factum. Eſto. Quadriennium abiiſſe dicunt. Cur modó prorupit? ubinam hactenus latitavit? Ex eo tempore aliquot hominũ myriades iis ſe proluerunt balneis, nemine eorum labem ullam aut affectionẽ perſentiſcente, licet iidem, lavantibus, neceſſariis exhibitis miniſteriis, continuó aſtiterint. Recens tum & magis efficax contagium, quám inveteratum modó, erat. Cœca dices occultaque ſeminaria, neque de neceſſitate eſſe, ut ocyſſimé emergant, plus nimirum flagitare temporis, & poſſe diuturnioris temporis ſpacio morbos repullulare, qui jam tenebris opacis abſconditi & ſepulti judicabantur. Cur autem hac quam illi comminiſcuntur recidiva, ſecurum & immune univerſum fuit famulitium? Miniſtrantes prius pollutos oportuit, ſi propagari ipſorum conſortio debuit labes. Omnis autem maculæ expertes fuiſſe, non ſcabie, puſtulis, cephalalgia, artuumq; cruciatibus divexatos, omnibus in confeſſo eſt. Antidotis inquies ſe munierãt. Quibuſnam obſecro? Inter luis Indicæ cautelas potiſſimum venereæ illecebræ no-

tantur, ut qui ea corripi non volet, fœminarum congressu abstineat, & arctiorem cum infectis consuetudinem fugiat. Nostris hominibus mehercule hac luę nihil præsidii attulit abstinentia ista, cúm aliunde manaret contagium. Adolescenti veró, cui perfodiendi pellem partes erãt assignatæ, quam ignominiæ notam inussimus? Eandem is subibit aleam? Hæserent. Ex iis liquidó quivis æstimare poterit non e causis putatis ortum inquinamentum, sed aliam ipsius origini causam comminisci oportere.

Contagiosum non venenatũ novum hunc esse morbum suprá cúm constitutum fuerit, necessarió pervestigandum, de origine illius certam scientiam habituris, an cõditiones in contagio requisitę illi affuerint, necne, alioqui in vado qđ ajunt, hærebimus. Ad constitutionem contagii cõcurrunt, Putredo, & quidem non vulgaris, sed quę totam substantiam resolvat, e qua emergunt halituosi vapores, non quidem inanes, quæ solam vim aut qualitatem nudam, verumetiã portiunculas quasdam substantiales (ut semen totam plantam in se continet) aut essen-

essentiales tota subjecti corporis natura præditas secum vehant, quarum ea est virtus & efficacia, ut putredinem in specie similia corpora traducere, & eandem iisdem dispositionem impertiri, ut nihil interim de subjecto unde prodeunt decedat, possint: sed origine a corpore polluto (undecunq; illud contaminatum fuerit) ducta, exuscitentur vapores viscidi, seminariis putridis referti, qui transferre possint affectionem putridam in specie similia subjecta. Vt igitur in omni alteratione perpendēdus terminus a quo, & terminus ad quem, ita res quæ propagare debet contagem, oportet ut sit putrida: ut vaporem ex se mittat, eumque imbutum dotibus, quibus & subjectum unde emanaverat, & eandem specie dispositionem alteri communicet. Neque prius germano sensu genuinoque significato dicetur contagio, nisi cúm subjecta e quo derivatur, & in quod transfertur inquinamentum, eadem contaminatione aspersa fuerint, etiam ex agentium & patientium relatione mutua, cúm agens non possit suam formam imprimere passo, nisi prius ipsum eadem

qualitate imbutum fuerit. Quam in camino, ſilicibus, aqua, cucurbita, ſcalpro ferali, unguine ſtatuemus putredinem? Eſtne animantis, aut inanimatæ rei accidens putredo? morboſamne illis tribuemus diſpoſitionem, cúm neque valeant neque vivant? Differentem toto genere effectum tribuemus cauſis putatis? Suppeditabuntne qualitatem paſſo, qua ipſa deſtituuntur? Inficientne aliquid ſpecie diſſimile? Cúm uvæ, poma, pyra, non lignis aut lapidibus putredinem inſinuēt, ſed ſibi ſimilibus fructibus, cur ſuprá recitata balnei inſtrumenta eandem humano corpori impertientur? quęnam inter hæc cognatio vel συμπάθεια, vel in partibus integralibus, aut tota temperatura? Quid vaporoſi effluvii manabit e ſilicibus, cucurbita, ſcalpello? Tantundem liquoris ut e pumice aut ferro expreſſeris. Aqua veró ratione frigoris & paucos edit vapores, eoſque ab obviis quibuſcunque ſuperatu faciles. Malus veró diuturnitatis cuſtos, ob liquidam & fluidā ſubſtantiam, eoque viſcoſa ſeminaria neque coercere, neque continere tantiſper, ut validiorem impreſſionem faciāt, poteſt.

Adventitio fervore si incaluerit, ut ille est propé momentaneus, ita eo solū vertente aliorsum facessit, etiam vis putris, illi si qua irrogata fuerit. Adeps licet crassus, frigore concretus, ratione tamē pinguedinis aliquid aereum obtinuit, cujus merito dissolutus & calefactus, vaporem ederet quidem, at num ille putridus esset futurus, & an putredo vera illi competeret, neminem asserturum existimo. Si igitur omne contagium in simili, necessarió consequetur e natura contagii, cúm homines contaminati fuerint, labis principia ab homine quoque dimanasse. Idcirco oportuit balnei præsidem publico hypocausto infectorum medelam instituisse, illos vaporario eodem fovisse: aut ipsummet, pilicrepos, ciniflones, cæterosve balnearios ministros, vel domesticorum unū aut plures pollutos, aliis luem communicasse. Si hoc probari non poterit, restat ut dicamus, quempiam illic lavisse, qui prius Indico morbo infestatus seminaria contagii hinc inde vaporis tepidi adminiculo disseminaverit. Prærterquam quód balneator pertinacissimé factum pernegat, ejus innocentiæ etiam

hoc patrocinari videtur, quod qui hydrargyro unguntur, aut fumo e Cinnabari torrentur, per cõtinuos dies decem, viginti, plures, aut pauciores, prout rei exigit neceſſitas, execrandum hoc curationis genus ſuſtinere neceſſe habent. Vacare ægris quidem licuit diebus intercalaribus: at cúm publica (quod ter quavis reiteratur ſeptimana) proſtabant lavacra, quorſum migrare fecit ægros? In aliud, inquies, conclave. Atqui omni aere toto curationis tempore illis interdictum, neq; abſq; vitæ diſcrimine aeri frigidiuſculo ſeſe exponere poſſunt, ſudatoriis perpetuó incluſi, quantum cenſes in toties repetita tranſmigratione fuiſſet periculi? Si olim ipſe vel ſuorũ quiſpiam fuit commaculatus, latuit forté fomes ſeminarii in ſtragulis vel veſtibus (ut accidentia ſuis cauſis tecta ſæpé occultantur, ut ſenſus quoq; fallant) qui tandem exuſcitatus contagii auctor fuit, ut cauſa, quæ aeri primó vel corpori tangenti, aut aſſumenti communicaverit perniciem. Huic tamen aſſertioni repugnat vomica ſub cucurbita, ubi fixa videtur fuiſſe putredinis baſis. Hiſce ambagibus facilius
nos

nos extricabimus, neq; tot difficultatib⁹ involvemur, si culpā in externum quempiam conjecerimus, quod minimo negocio propugnari poterit. Adiit balneum, ibiq; lavit, vehementer hoc antè infestatus morbo. Licuit ipsi. Tantos enim balneatorū avaricia fecit progressus, ut cuivis ingredienti promiscuè & impunè fores pateant, nullo discrimine opum, gradus, vel dignitatis habito, nullo examine pollutorum & contaminatorū ab iis qui macula omni carent, instituto. Thermis agro Viennensi lege sancitum, ne quis ulcere, scabie, aut alio cutis vitio notatus sese proluat. Præfecti partes sunt, ubi levis apparet suspicio, ampla cum potestate perscrutandi etiam nudos, & si quid macularum apparuerit, eum arcendi, aut in ea loca, quæ in usum defœdatorum separatim exstructa sunt, delegandi. Quamvis & hîc

Dat veniam corvis, vexat censura columbas,

dixerit quispiam. Si fidem tuis conjecturis adhiberi velis, digito commonstrato & dicito, Hic est. Ocularis sanè demonstratio omnem animis eximeret dubitationem, neque hic labor nobis assu-

mendus fuiſſet. Veruntamen in tanta colluvie hominum, loco omnibus pervio & patente, corycæos quoſnam inſtitues? Quid ſi plures fuiſſe dixerimus? Ex tam multis exiguo intervallo temporis corruptis, ariolari non vana conjectura licebit, non unum ſolum fuiſſe. Ter quavis hebdomada caleſiũt hypocauſta, catervatim eó advolant omnis generis homines. Artifices manuarii hebdomadario penſo abſoluto etiam ſole jam occiduo agminatim eó cõfluunt: ruri qui habitant, ruſticanis laboribus exantlatis, ſudore & horrido pædore fœdiſſimi exoneratum ſordes gregatim huc concurrunt. Quid impedit, quo minus in tanto numero, ſupina balneatorum negligentia, aut importuna argenti ſiti fameq; aliqui lue Indica jam marcidi clanculũ ſeſe ingeſſerint? Si ſub crepuſculum veſpertinum ingrediantur, etiamſi ulceribus ſordidiſſimis ſcatuerint, quis animadvertet? cúm tenebrarum beneficio ulcera & Telephia facilé quivis occultaverit. Patuit acceſſus, ut ſuprá retulimus, etiam Apellis recutitis duobus Hunnobrodenſibus impuriſſimis, aliás a conſortio Chri-

ſtiano-

ſtianorum abigendis, quos etiam antea labe nō caruiſſe vel hinc ſuſpicari licet, quód alter nō longo póſt tempore vitam cū morte commutaverit, alter in lepram morbum magis horrendum inciderit. In Italia & Galliis morbus hic familiarior eſt, attamen gentis inſtituto publica balnea vel nulla, aut vix uni vel alteri peregré advenientium frequentata, neque niſi per vices (cúm has delicias non tanti faciant, vel privatas metu pollutionis locupletiores inſtituant) lavare cōceſſum, tum invitis lavantibus, balnei non datur ſupervenientibus, niſi primi exceſſerint, poteſtas. Eapropter hac via malū communicari non ſolet, cúm alia compendioſiora luis adipiſcendæ aucupia in uſu habeant.

Proinde infectus vel infecti, balneum ingreſſi, corpore concalefacto, flatu ſive ſpiritu aerem polluerunt, vel per contactum vicinos aſſidentes coinquinarunt. Si per aerem labes propagata fuit, tunc neceſſarió e corrupta ſubſtantia infecti emerſerunt corpuſcula putredinis ſemina cōtinentia, quæ vel νοσερὰς ἐκκρίσεις, μιάσματα σηπεδονώδη, πνεῦμα φαῦλον καὶ βαρὺ, ἀπορροὰς, vel ἀπο-

κρίσεις nominaveris, nihil intereſt, modó de reipſa conſtiterit. Seminaria illa balnei tepido vapore recepta, ſeſe inſinuaverunt corporibus aliis, vel per hiantia corporis ſpiracula, vel viis ſpiritus hauſti, labem aere corrupto propagaverunt. Quód ſi craſſiorem contactum requiſiveris, infectus incaluit, ſudore diſſolutus, toto corpore corrupto virus extruſit: tũ ſordibus cutis abſterſis (ob frequentiam lavantium crebró ut ſeſe mutuó contingant, uſu venit) vicino aſſidenti eas impertivit, ita cuticularibus meatibus reſeratis, facilé ſubiit contagii ſeminarium. Prior modus ob corruptorũ copiam veriſimilior, cúm iſti adverſetur locus putredinis, cucurbita medica quaſi coercitus, quó ſordes vix pertingere potuerũt.

Tam leviáne dixeris horrendæ luis primordia? Plures eodem tempore infecti, eos ceu qui a Scorpio icti, ab eodem medelam depoſcũnt, in balnea recurriſſe ſuperius narratum, unde malum cõſequuti fuerant, remedia illinc flagitabant: at pro theſauro carbones reperti. Iterum & tertiúm repetebant cucurbitas, quæ non niſi vaporario hypocauſti, ſanguine ex-

cale-

calefacto, & foras evocato, affigũtur: quó plures eó concurrerunt, magis auctum contagium. Præterea morbo inter initia occulto, furtim ſuſcepit incrementa, minus providis hominibus, a converſatione illorum nemine abſtinente, tum ſenſus fallens omnes, radicibus jam actis primúm fuit cõſpicuus, cúm jam univerſus ſanguis corruptus fuiſſet. Sic putredo aucta, invaluit contagium tam in quali & quanto, ita multiplicata ſeminaria. In majori quanto major virtus: ita increbreſcentibus morbidis, eoque confluentibus ſubinde majores vires concepit vis contagioſa. Quid ſi addamus ſeminaria fuiſſe adeó viſcida & ſordida, ut parietibus balnei etiam, & ſtragulis aut aliis indumentis, conclavi ſpoliario adhæſerint. Ter quavis ſeptimana calfactis balneis, fomes illic aſſervatus revixit, & infectionis propagationi non leves tulit ſuppetias. Ecquid de cucurbita? cur illic baſis fuit putredinis? quo pacto eó confluxit vis contagioſa? nulloque alio loco ſenſibus primúm quám illic ſeſe ſubjecit labes. Hoc opus, hic labor eſt. Cucurbitam cuivis ſedi

vehementer impactam, magici incantamenti instar ad se trahere, cum Galeno profitentur Medici. Lanceola epidermide discissa sanguinem violenter extrahi αὐτοψία docet. Luem intro jam receptam spiratione, vel contactu, antè constitutum fuit: quid igitur impedit putredinis seminaria ab efficacissima cucurbitæ vi attractoria, ejusdemque operatione velocissima, antequam alibi sedes figerent, in eum locum pertracta fuisse? Attrahere dicitur fuga vacui cucurbita: carnem subjectam primúm calefacit, quæ deinceps rarefit, daturque spacium spiritus aut vaporis exhalationi (quam ἄδηλον διαπνοὴν vocant) accedentibus vulnusculis, tenuior primitus, postea & crassior sanguis exudat. Contagiosam vim huc initió concessisse, non solúm conjecturæ, verumetiam ἀποδείξεως instar est φλεγμονὴ, ardor, rubor, dolor, pustulæ circumquaque efflorescentes, quæ in fœdum abscessum terminatæ sunt, cúm neque putredo contagiosa, ἄνευ ὑπεκκαύματος fieri possit. Contrarium sentire videntur auctores, qui non secus ac leporem marinũ pulmonibus insidiari, torpedinẽ

ner-

nervis ſtuporē conciliare: ita etiā Indicū primo protinus occurſu jecur occupare, firmiſſimis ſtabiliunt argumentis. Affirmari hoc noſtro morbo id minimé poteſt, prima ſcilicet fronte aut primo occurſu vim hepati eſſe illatam, ei veró tandem communicatum nullus inficias iverit, argumento e ſymptomatum natura & eorundem congerie depromto. Hippocraticum eſt: Vbi dolor, calor, frigus, ſudor, ibi morbus. Ergo & cauſa vel humor morbum procreans. At non niſi ambitu cucurbitæ caro comprehenſa initio doluit? Imó diverſitas locorum, in diverſa traxit morbi materiem, ut ſi circa ſcapulas, dorſum, genua, adhæſiſſent cucurbitæ, eó ſtatim derivaretur malum adhuc ὀργάζων. Tam anguſtiſne finibus lues coercita, horrendorum ſymptomatum author exſtitit? Solum ulcus principió curationem poſtulabat: (quod ante pedes eſt vulgus perpendit) illâc educi contagioſa ſemina oportuit, illud conſolidatum, materias aliorſum præcipites ferri juſſit: hinc dolores atrociſſimi artuum conſequuti. Imperitia itaque chirurgorum ſubſidia porrexit luis incremento.

Loco affecto ἀποκρυστικὰ, fervorem extinguentia, actu frigida, adhibuerunt: Omnibus autem cutaneis affectibus, contagiosis & venenatis morbis a circumferentia ad centrum repulsio interdicta. Tabaccę liquor(licet herba & succus palato acrem & urentem exhibeat facultatem) cúm sub altercorum classe collocetur, refrigerantem & repellentem vim obtinuit. Lac virgineum, unguen rosaceum, Refrigerans Galeni, & alia id genus apposita, contagiosam vim repulerũt intra corpus: tum illa mineram suam seu focum jecur nimirum petens, sanguinem paulló póst totum corrupit: qui toto pervagato corpore, nutriendi beneficio præditus, pabulum membris pollutum αἱματώσει vitiata exhibuit, tale inquã, qualis ipse jam corruptus fuerat. Hinc scabies fœdæ, ulcera Telephia, dolores artuum, longo examine originem traxere, & reciproco quasi itinere sanguis oberrans modó ad contagii basim, illinc veró repetito cursu materiæ profligatæ ad jecur, omnium accidentiũ etiã sævissimorum occasionem præbuerunt. Tenuium humorum est ὀργασμὸς, avidissima humorũ cupi-

cupido: Sed crassam indicant omnia symptomata materiam, & frigidam, earũ videtur raptus tardus, cui motus ignavior suffragiũ feret. Tenuiores partes absumtas etiã a flamma cucurbitæ, crassioribus residuis, docet alopecia (levissimũ Indici morbi accidẽs) in nemine cõspecta, cúm a salsis, acribus & tenuibus humorib. radices pilorum erodentibus, depilationes oriãtur. Si seminaria cõtagiosa primo impetu jecur protinus inuasissent, fieri non poterat, quin ceu in cloacas sua se emunctoria exonerare solitũ, tumores inguinũ protrusisset. Bubones veró nusquã conspecti, veluti neq; gonorrhœa, cúm non e venereo congressu ortum duxerit malũ. Deinde vim cõtagii tantã, tã exiguis carceribus definitã cui admirationẽ pariet, cogitet, nõ semper copia, sed vehemẽtia agendi & promtitudine, malignitatẽ ęstimari: neq; initio tantã illius fuisse copiã, quin cogi in angustũ potuerit, siquidem & extra cucurbitæ vestigium sese postea diffudit. Sed cúm creber pollutorum ad balnea fieret concursus, auctariũ datum putredini, præsertim corporib. cacochymicis iuxta diætam suprá declaratam.

Tum quia non matutinis, ſed pomeridianis horis calfiunt balneæ, neque niſi lauté pranſi, potibus cibiſque abdomine diſtento, cuti balneis nitidiori reddendæ indulgent. Non deſunt alii, quibus in deliciis eſt inter lavandum ſeſe mero ingurgitare. Fomenta hæc ſunt contagionis celerius attrahendæ: & ſi quæ attracta, maligniore qualitate imbuẽdæ. Quó igitur plures infecti, majus inquinamentum, major communicatio, vehementior putredo, quæ ruptis repagulis tandẽ per univerſum diſſeminata corpus, non ut anté arctis ſedibus contenta, omnes hominis commaculavit humores. Nonne qui a ſcortis malum mercantur, plerunque carioſis ſub præputio exiguis admodum ulcuſculis infeſtantur? Contagio loco valde exiguo primúm adhæſit (nonne e ſcintilla primúm favilla, poſt ingens rogus) deinceps jecori tranſmiſſa, niſi opportuné remedia & tempeſtivé adhibita forent, æqué ut noſter horrenda inveheret accidentia. At ubi familiare malum, trivialia etiam vulgo cognita ſunt remedia, & principiis cúm obſtiterint, de cetero minus ſunt ſoliciti: cúm

noſtri

nostri non nisi suo malo sapiant. Restat enodanda quæstio, quid subsit causæ, quód soli, scalpro vulnerati, & cucurbita usi, labis nocumenta conceperint. Æquum fuisset, cúm claustro communi e corpore vapor virosus emersisset, vel omnes qui tunc præsentes affuerant, pariter contaminari: aut hoc non concesso, saltem non solos scarificatos impeti, aut vitium contrahere debuisse. Culpa venit tribuenda spargenti, vel excipienti contagium, aut ipsimet contagio. Quod pollutus, uni efficacius quám alteri impertiverit luem, verisimilitudinis nihil habet, cúm in suo non erat id positum arbitrio: & si voluntas minimé defuisset, operandi tamen potestate destituebatur. Neque dissimilitudinem, ratione sui, in contagio est reperire, cũ nulla symptomatum diversitas, formam si spectes, observata sit: neque majus & minus differentiam specierum constituant. Reliquum est igitur, ut discriminis cardo circa excipiens volvatur corpus. Expulsa est contagionis sementis, quam non omnes in sinum recondidisse consentaneum: cúm nõ ex quovis ligno fiat Mer-

curius: defuit analogia: nulla fuit ἐποι-μότης: ſymbolo fuere deſtituti. Vatiniano peſtilitas cor impetit odio, non tamen cunctos mortales vel præhendit vel jugulat. Ita neceſſarió nõ deducitur, omnibus, contagii hauſtis ſeminibus, peſſum eundum, aut pœnas luendas. Hic veró cui certó conſtat, aut quis impuné aſſeveraverit, cúm initio labes in balneo ſparſa fuit, non omnes tunc præſentes ex æquo infectos, vel non omnes cucurbitas (cúm raró non niſi ob eum finem balnea petãt) appoſuiſſe? potiſſimũ cúm origo vel momentum invaſionis hactenus omnes latuit, neq; dies aut hora certó præfiniri poteſt, quo quis ſe infectum noverit, vel aſſeverare auſit. Nullam vim meo judicio veritati faciet, qui vel omnes, non ſolúm ſcarificatos, dixerit infectos, vel omnes cucurbitis tunc uſos, cúm fundamenta contagii jacerentur, pronunctiaverit, cũ contrarium, quo illa deſtruantur, afferri non poſſit. Ne tamen videamur quaſi forenſibus diverticulis alios ludificari καὶ ὑποσκελίζειν, dicamus: Contagium ex pluralitate contaminatorum ducto argumento, vehemens quidem ſtatutum, an ve-

veró craſſum aut tenue, in ambiguo collocatum fuiſſe. Initio ſemina tenuia, ut etiam ſenſus & obtutum fallerent (alioqui quiſque ſibi caviſſet) conſentaneum. Quo conceſſo, quid obſtiterit aſſerentibus, magis quám aliás corpore in thermis patente, & undiquaque pervio, hauſta quidem, ſed eodem protinus momento, eadem via, etiam propulſa quibuſdam exactaque fuiſſe ſeminaria? Vires adhuc præſentes, patuit tam appulſus quám regreſſus, nullo obice, aut retinaculo impediente. Si tempori, (cúm omnis actio in tempore, & tempus ſit numerus motus) vel moræ in agendo aliquæ partes ſunt aſſignandæ, neque tantum cunctentur in balneis, qui cuticulam duntaxat curant, ac qui ſanguinis detractione occupantur, ſupervacanea quæſtio, cur hi, præ illis ſauciati: Vel non tantum fuit roboris ſeminariis, ut tam citó ſuam illis imprimerent qualitatem, vel efficacitas minimé defuit iiſdem corporibus ad reſiſtendum, nulla præſertim via ipſis invia, tam concipiendo quám repudiando contagio. Quemadmodum igitur

de facili fuit comprehensum, ita minimo negocio evaneſcere, difflari, diſſiparique potuit virus, ne firmas ageret radices, aut perpetuas illic collocaret ſedes. At qui cutim ſauciarunt, & cucurbitas impegerunt, eó ceu in cuneum omnes luis coegerunt copias, coaggerarunt in eum locum quicquid uſpiam corpore virulentiæ continebatur, & ſic robur majus adeptum (virtus unita, fortior diſpersâ) ſeipſo potentius evaſit, donec ſanguini & jecori, ſanguificationis officinæ, transfunderetur vis contagioſa, quæ longo accidentium numeroſoq; examini, tandem materiam & occaſionem præbuit. Putredo igitur contagioſa, intra corpus recepta, cucurbitæ veſtigio ceu foco aut fonte, ſedem fixit, illinc jecori propagata, deinceps toti ſanguini labem impertivit, balneo vectoris vel traducis duntaxat munere perfuncto. Quod ex ſuprá prolatis planum & perſpicuū evaſit. Tranſeundum ad eos, qui propinquioribus cauſis minimé cōtenti, porró progrediendum, & antecedentium cauſarum urgent inveſtigationem, eoque contagionis principia in ſublimes cauſas cœlituſque delapſa

psa seminaria referunt. Conspicati siquidem plurimos confertim præhensos, quemadmodum aliis populariter grassantibus morbis cœlestes & generaliores assignamus causas, ita huic quam maximé universalem, & supra vel plus quám naturalem attribuendam decreverunt. Petitis quoque e siderali scientia rationibus, crinitis stellis, aspectibus trigonis, tetragonis, hexagonis, errantium stellarũ, earundem conjunctionibus & oppositionibus mutuis, in morborum productione nescio quid latentis ἐνεργείας, ut aliarum rerum sub lunæ orbe contentarum generationi & corruptioni, attribui debere, contendunt. Huc accedit, quód 10. Novembris die apud nos, alibi veró citius & tardius, infestum sidus Cometes ingenti visus magnitudine, quem adhuc fulgentem non longé póst ceu soboles illius (cúm etiam inopinató apparuerit) morbus contagiosus excepit. Suffragium iis fert sacrosancta veterum auctoritas, qui epidemios morbos, eorumq; exortus, & durationes, in planetarum insolitas copulationes retulerunt, quód etiam inductione probaturos se pollicen-

tur. Diversam præter vulgarem & gregariam causam effectricē, nostrum produxisse argumento est illius ortus & occasus, cúm solis in Capricornum ingressu, sole inquam hybernum solstitium cōstituente emerserit: ejusdem in arietem ingressu verno æquinoctio ineunte, cesserit, eaque ratione trimestri inquam decursu suam emensus sit novus morbus periodum. Et quandoquidē morbus Indicus, cui hic cōgener, vel idem prorsus, dictus e cœlo aut tartaro potius originē traxisse perhibetur, rationi cōsonum, ut cui convenit definitio è Dialecticorum placitis, ei etiam definitū competat. Non parvi hæc esse momenti, eoq; non susq; deq; faciēda, sed diligēter expendēda nō nulli cēsent. Unde Indic⁹ exordia ceperit, *Grammatici certāt, & adhuc sub judice lis est.* E diverso astrorū positu qui futura prædicunt, fatales quasdā cœli revolutiones notarūt, puta, prodigiosum Saturni, Martis, Jovis, trium inquam superiorum errantium siderum, cōgressum: hic quó rarior, eó rariores & formidabiliores parit eventus: cúm quia causæ sunt potentes, vehementiores proinde faciunt impressiones:

ſiones: tum quia ratione cunctationis & durationis a motus tarditate profectæ operi diutius inſiſtere valent. Ab ea itaq; portentoſa coitione, ominoſa prædicenda, nec quicq; plebejum & vulgare exſpectãdum, præſertim in novorum morborum ſuccretione, ſed contagioſos & peſtilentes metuendos. Alii ex corrupto alimẽto, quo infans in utero nutritur, nõ ſecus atq; morbillos & variolas prodire, eaq; ratione ſponte ſua abſq; cõtagio, Indicum poſſe ubiq; oriri aſſerunt, eo ſolo argumento, quód nullus morbus perpetuó hominem infeſtet, quin aliquãdo finem faciat. Cõtagio autem ſemper præſupponere aliũ infectũ neceſſitas exigat, & ita dari progreſſum in infinitum, quem natura abhorret. Cunni muliebris corruptioni qui luem acceptum referunt, eis quoq; probatio incumbit, unde is primó inquinamentũ acceperit. Ex America, mercẽ preciosam nobis advectã, nemo it inficias, illic quidẽ populariter graſſatur, verendũ tamẽ, ne illis ab aſtris defluxiſſe, nobis veró cõtactu cõmunẽ redditũ, fateri nos oporteat. Noſtrũ morbũ e vulva nõ propagatum jampridem probatũ eſt.

Afflixit quidem plures, non tamen ea-
propter adeó generalem poſtulaverimus
cauſam, quia Gutturoſitas convallibus
Carniolæ & Styriæ frequens, imó popu-
laris, illic & ἔνδημος, qua tamē haud omnes
infeſtantur, ut aliis quibuſdam regioni-
bus ſtraborum, gibboſorū, plures quám
alibi reperias: quo etiam ἐπιμότης τοῦ πάσχοντος
accerſenda. Cometam veró Monarchis,
Regibus, Principibus, heroibus & aliis
ſummo rerum faſtigio collocatis infau-
ſta portendere, neque ad humiliora ſeſe
demittere, jampridem creditum eſt: ac ſi
hunc Regi Perſarum mortem, Luſitaniæ
triſtiſſimam cladem, & Mauritaniæ Re-
gulis internecionem, denunciaſſe im-
puné quis aſſeveraverit. Quid illi cum
Brunna noſtra privati negocii? Potenti
nimirum & immenſę cauſę, ampliſſimus
effectus, in latum & amplum ſeſe diffun-
dens virtus, tribui debet: tamne anguſtis
limitibus vis Cometæ terrifiça definie-
tur? Abſurdum magis erit, quód e tribus
urbis balneis, in unum duntaxat exitialis
ejus facultas graſſata fuit, ac ſi illic con-
cluſa, ulterius debacchari non potuiſſet.
Peculiarene fuit hujus balnei fatum, ut
ejus

ejus excidium minaci debuit prædici Cometa? Eóne solúm seminaria effusa a sideribus errantibus fuere? De origine quod affertur, fortassis non tam Solis hybernæ stationi quám nundinis tribuendum. Institorum enim mercibus publicé distrahendis sacrati dies cúm in id tempus incidissent, quibus fæx hominum & colluvies e pagis & agro vicino confluere solet, quid mirum, si majore ad balneas & præter solitum facto concursu, aliqui contagiosarum mercium sentinam eó exoneraverint? Et quód trium mensium spacio impuné quemvis corripuit contages, postea exauctorata, quasi finē nocendi fecerit, forté nō tam solis mutationi imputandum, quám quód in ea tempora inciderit interdictum, quo balneatori vetitum, ne artis munia exerceret, cúm sua quoque sponte refugerent homines contagiosi balnei ingressum, deficiente videlicet subjecto, cui deinceps infligeretur exitiale virus. Alieno malo tum cautiores redditi cæteri balneatores, levem ob suspicionem, a suis arcebant domiciliis, omnes quos illic lavisse aut aliquantisper infectos noverant: eoque ad-

huc illæſi, ſinceri atque immunes perſti-terunt. Μαντικὴν δὲ ἀστρολογίας, & phyſicas portentorum, oſtentorum, prodigiorum e cauſis ſublimibus ceu effectorum deductiones & interpretationes, ut hiſce non impugnamus, neque everſas volumus (rem etenim controverſam privati juris minimé facimus) ita neque prorſus inficiamur, in morborum generationibus, ordinato eorum progreſſu, rationalique Methodo curativa inſtituta (exemplo ſunt Critici & decretorii dies) tanquam συναιτίας, aut ſi mavis συνεργούσας cauſas ſublimes concurrere poſſe, potiſſimum Solis Lunæque deliquia, & ſtatas ipſius mutationum viciſſitudines, cúm ſanguini, & humoribus, proinde affectibus, qui ex humoribus dependent, Lunam dominari, longus uſus, & rerum experientia nos fateri cogat. Procul autem petitis principiis inſiſtendo, quæ cominus, & ante pedes ſunt miſſis, cauſas in cœlo venari, quis nobis perſuaſerit unquam? Medico, artifici ſenſato, ſat fuerit, miſſis factis ſupremorum ſiderum ambiguis comminationibus, aeris regionum qualitates, illi a ſuperioribus corporibus impreſſas,

ad amuſſim cognoſcere, ſecundum normam illi ab Hippocrate traditam. Ita novum hunc morbum, contagio, e ſubjecto putri elevato, vi balnei in alia traducto corpora, inopinató emerſiſſe, ſi ſciverit, cauſarum peregrinarum, vel generaliorū inveſtigatione curioſiore ad Metaphyſicos relegata, facilé quod illi eſt proprium, & feliciter, curationem aggredietur & abſolvet.

Hæc de morbo novo: ubi ſi prolixius, verboſius, aut etiam odioſius, nonnullis quædam repetita & exaggerata videbūtur, inſerviendū fuiſſe noverint theatro: cúm neq; dum e mentibus hominum exſtirpari potuerit falſa de morbi origine perſuaſio: pertinaciterque illius culpam in balneatorem conferentes, eundem, omnium ſuarum miſeriarum & afflictionum caput, & cauſam, adhuc quiritentur. Forté ſi alii ſuum interpoſuerint judicium, re in tranquillum reſtituta, & de noſtris & reliquo genere humano bene merebuntur. Quod ut faciant, etiam atque etiam rogo.

Brunnæ XV. VIIIBR.
M. D. LIIXXX.

THEOPHILVS HOMODEVS RHOETVS, MEDICINÆ Doctor, Lectori benigno S. D.

Laudi dabatur Homerico Vlyßi peregrinatio sua, vt & Platoni quòd auditum Pythagoræos in Græciam magnã, postea Gymnosophistas cognoscendi desiderio etiam in AEgyptum adnauigauerit. Me quoq;, cùm artis medicæ tyrocinia in Rhœtia patria mea edidissem, exterarũ gentium inuisendarum cupido inuasit, vt consuetudine exercitatißimorum in arte medica virorum solidiorem mihi compararem medẽdi peritiam. Ex patria itaq; discedens in aulam Cæsaream primùm veni. Vbi me summa humanitate complexus est sapientißimus, & omnium nostræ ætatis medicorum Excellentissimus vir Ioannes Crato Wratislauiensis Cæsareus medicus & Archiater, cuius semestri familiaritate vsus in Morauiam me recepi, & in illius prouinciæ Archiatri Thomæ Iordani medici celeberrimi amicitiam insinuaui. Atq; eo quidem tempore lues hæc Brunæ grassabatur. Eruditißimus autem hic vir, non solùm ægrorum curationi operam nauabat, verumetiam ortus, incrementa, & finem luis sedulò

obser-

obseruans omnia ægrorum accidentia diligenter inuestigabat, ac perpendebat denique quid quiuis consilij sequutus, quæ quisq; remedia etiã ex media plebe cepisset, strenuè inquirere minimè verebatur. De hoc itaque morbo summus hic Philosophus ac Medicus commentariolum conscripsit, & partim ne alios hæc labes latitaret, partim vt doctißimos quosq; viros hoc pacto stimularet, quò hac de re sententiam suam proferrent, promulgandum censuit. Ego verò operæprecium me facturum existimaui, si Indicem adderẽ, vt si cui libellus (licet mole exiguus, attamen nouitate materiæ gratus, ac inprimis vtilis) inter legendum tædium pareret, illi hoc pacto præcipua saltem capita ob oculos ponerentur.

Deniq; cùm eiusdem Eruditißimi viri scripta peruoluerem, fortè fortuna incidi in amplißimi ac in vnoquoque genere scientiarum doctißimi viri D. Andreæ Dudithij epistolã, quæ iudicium ipsius de hoc libello continebat. Eam mihi cùm descripsissem, huic opusculo annectendam censui, ne tanti viri censura te lateret. Vale & faue. Brunnæ quarto Cal. Iulij.

M.D.LXXIX.

S. P.

MACTE VIRTVTE MI IORDANE ET FORTIBVS AVSIS.

PERCVRRI commentarium tuũ de Brunnogallico (quid enim prohibet nouo morbo nouum nomen indere?) Deinde etiam legi paulò accuratius. Quid quæris? Ita me bene Deus amet, nihil in hoc genere legi doctius, nihil ad obſcuram & planè abditam rei naturam e tenebris in lucem proferendam accommodatius. Nihil non vides, nihil non ſuis ponderibus examinas, nihil nõ excutis. Quàm docta in explicandis rebus omnibus, quàm ſuauis methodus, quàm ſcitæ & neceſſariæ ægrotantium hiſtoriæ. Cauſarum autem inueſtigatio poteſt ne eſſe profundior? Quid verò excogitari poteſt firmius rationib. ijs, quas ad tuendam ſententiam tuam adhibes? Nihil vanum, nihil futile, nihil peruulgatum. Contrarias verò quæ pugnare in ſpeciem videntur rationes facilè euertis. Idem mihi ſanè eueniſſe ſenſi, quod opt. & doctiſſimus ille cõmunis noſter amicus

cus Iulius Alexandrinus ſibi vſu veniſſe in legendo ſcribit. Nullas dubitationis fibras in animis legentium relinquis, ſed ſtirpitus euellis. Breuiter vbique delectas, doces, iuuas. Deſcriptio autē illa ciuitatis iſtius veſtræ, quàm iucunda lectu eſt? Equidem non dubito fore in longinquis nationibus complures, qui cùm ea legent, tam pulchræ, tam amœnę, tam ſalubris viſendæ vrbis ſtudio inflammentur. Mihi quidem faces admouiſti, etſi iampridem tuæ inprimis conſuetudinis deſiderio planè æſtuo, ac ſanctè tibi affirmo, niſi mea tempora, & non ſatis explicatæ rationes obſtarent, nuſquam libentius quàm tecum, quod ſupereſt ætatis, tranſigerem. Verùm aliò me fata mea vocant, quæ vtinam non ſint iniqua. Si tu in illis locis eſſes, in quæ ego commigrare conſtitui, nihil amplius requirerem. Cauſas non explico, ne aſſentari tibi videar, a quo vitio, & natura, & conſuetudine quam longiſſimè ſemper abfui. Redeo ad librum tuum aureum. Placet D. Iulio inſcribas, quemadmodum initio conſtitueras. Nam quod vis me N. προσφωνεῖν, quis ego ſum, obſecro, qui tan-

tam rem aggredi debeam? Ais te neſcio quid inaudiuiſſe de præfatione quadam mea in alium quendam libellum. Ita eſt, ſed ſimiles habent labra lactucas. Tua maiore religione, & grauitate tractanda eſſent. Suadeo, & rogo, vt primo quoque tempore ad Wechelum, ſiue quem alium typographum mittatur hæc tam bellæ, tam reconditæ doctrinæ referta commentatio tua, &c.

Pag. 35. exemplaris vitio commiſſa menda ſic corrige. Pro Indici ℔. v. *ſcribe, Indici* ℔. ß. *Loco* ℥ v. ʒ xv. ℥ xv. *vbiq; lege* ℥ ß. ʒ j ß. ℥ j ß. *Pag. 92. verſ. 2. pro videtur, l. videlicet.*

Abſceſ-

Gar-

FINIS.

